

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗΝ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

Διπλωματική Εργασία

**ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ -
ΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΟΡΚΩΤΟΥ ΕΛΕΓΚΤΗ**

της

ΔΗΜΗΤΡΑΣ Ι. ΤΣΑΧΟΥΡΙΔΟΥ

Επιβλέπων Καθηγητής: Χρήστος Ι. Νεγκάκης

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος στην
Λογιστική και Χρηματοοικονομική

Θεσσαλονίκη 2017

Πίνακας περιεχομένων

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.....	5
1.1 Εισαγωγικές παρατηρήσεις	5
1.2 Ερευνητικά ερωτήματα	5
1.3 Σκοπός της παρούσας εργασίας	5
1.4 Δομή της εργασίας	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.....	7
ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ.....	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.....	10
ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ- Η ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ	10
3.1 Εισαγωγή.....	10
3.2 Διακρίσεις ελέγχων	11
3.3 Εξωτερικός Έλεγχος.....	12
3.4 Χρησιμότητα του εξωτερικού ελέγχου	13
3.5 Μέθοδοι Εξωτερικού Ελέγχου	14
3.6 Αποδεικτικά Στοιχεία-Φύλλα εργασίας	15
3.7 Διαφορά Εξωτερικού και Εσωτερικού Ελέγχου	19
3.8 Φορολογικός έλεγχος	21
Γενικά.....	21
Έννοια και σκοπός Φορολογικού ελέγχου	21
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.....	24
Η ΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΟΡΚΩΤΟΥ ΕΛΕΓΚΤΗ.....	24
4.1 Εισαγωγή.....	24
Επαγγελματικές ικανότητες ελεγκτή.....	24
4.2 Υποχρεώσεις-ευθύνες ελεγκτή.....	24
4.3 Είδη ευθύνης του Ορκωτού Ελεγκτή Λογιστή.....	26
Αστική Ευθύνη	26
Ποινική Ευθύνη.....	27
Πειθαρχική Ευθύνη	28
Ηθική Ευθύνη.....	28
4.4 Ανεξαρτησία Ορκωτού Ελεγκτή Λογιστή.....	29
4.5 Έκθεση ελέγχου	32
Δομή της Έκθεσης Ελέγχου	33
4.6 Γνώμη Ελεγκτή – είδη αυτής	34

4.7 Παράγραφοι έμφασης θέματος και παράγραφοι άλλου θέματος στην έκθεση επί των οικονομικών καταστάσεων	37
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5.....	41
ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΩΝ	41
5.1 Εισαγωγή.....	41
Περίπτωση Enron.....	43
Περίπτωση Parmalat.....	45
Περίπτωση WorldCom.....	48
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6.....	51
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ.....	51
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	54

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Μέσα στην πολύπλοκη και ραγδαίως εξελισσόμενη σημερινή οικονομική πραγματικότητα ο έλεγχος αποκτά μια συνεχώς αυξανόμενη σημασία. Ο έλεγχος των μονάδων, που συγκεντρώνουν συνήθως αξιόλογο πλούτο, ο οποίος είναι κτήμα ενός ευρύτερου φάσματος κοινωνικών τάξεων καθίσταται σήμερα όλο και πιο επιτακτικός. Ο πειρασμός για ατασθαλίες, καταχρήσεις, απόκρυψη στοιχείων και άλλες διαχειριστικές ανωμαλίες, προκειμένου να προσποριστούν διάφορα άτομα οικονομικά οφέλη, είναι μεγάλος. Παράλληλα, η ανάγκη για να διασαφηνιστούν πλήρως οι δραστηριότητες της επιχείρησης, επιβάλλει τον έλεγχο από τους Ορκωτούς Λογιστές και μάλιστα μέσα από τις νέες κατευθυντήριες γραμμές που χαράζονται πάνω στα Διεθνή Πρότυπα Ελεγκτικής.

Η ανάπτυξη και μεγέθυνση των επιχειρήσεων σε συνδυασμό με την επίτευξη των επιχειρηματικών στόχων δημιούργησε, εκτός των άλλων, και την ανάγκη υιοθέτησης νέων μορφών επιχειρηματικής συνεργασίας. Η δημιουργία τέτοιου είδους εταιρικών μορφών προέβαλε επίσης τόσο την ανάγκη ενός ολοκληρωμένου συστήματος λογιστικής παρακολούθησης, όσο και την υποχρέωση για έλεγχο των διενεργούμενων διαδικασιών στο πλαίσιο άσκησης της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Βασική προϋπόθεση για την εφαρμογή των παραπάνω είναι η υιοθέτηση ορισμένων κανόνων και αρχών, οι οποίοι θα εγγυώνται την αντικειμενικότητα και ανεξαρτησία του ελεγκτή. Επιπλέον, η ακολουθούμενη ελεγκτική πρακτική είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την φορολογική νομοθεσία. Το ελεγκτικό έργο συνεπώς, επεκτείνεται και στην τήρηση των φορολογικών διατάξεων, καθώς και των αντίστοιχων υποχρεώσεων που απορρέουν από την εφαρμογή τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1 Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Η ελεγκτική είναι κλάδος της Οικονομικής των Επιχειρήσεων που πραγματεύεται τις αρχές, τους κανόνες, και τις προϋποθέσεις για τη διενέργεια ελέγχου σε κάθε οικονομική διαχείριση ξένης περιουσίας. Ως ξένη περιουσία θεωρείται η περιουσία οποιουδήποτε νομικού ή φυσικού προσώπου, έναντι των τρίτων που τη διαχειρίζονται. Περιλαμβάνει στο περιεχόμενό της τόσο την έννοια του εσωτερικού, όσο και την έννοια του εξωτερικού ελέγχου. Σχετικά με την έννοια και το περιεχόμενο της ελεγκτικής επιστήμης έχουν δοθεί, κατά καιρούς, διάφοροι ορισμοί. Οι κυριότεροι, από τους ορισμούς αυτούς, είναι οι εξής :

Με βάση τον Montgomery (1912): «Ελεγκτική είναι η συστηματική εξέταση των βιβλίων και δικαιολογητικών μιας επιχείρησης ή ενός οργανισμού προς το σκοπό της πιστοποίησης ή εξακρίβωσης και της βάσει αυτών γνωμάτευσης για τα γεγονότα, τα οποία ανάγονται στην οικονομική κατάσταση και τις οικονομικές πράξεις αυτής.»

Με βάση τον Τσιμάρια (1956): «Ελεγκτική είναι το σύνολο των ιδιαίτερων κανόνων και τεχνικών τρόπων, που απορρέουν από τη βαθιά γνώση της Οικονομικής των εκμεταλλεύσεων, της λογιστικής και του δικαίου, με τους οποίους διενεργείται ο έλεγχος εμπορικών βιβλίων, οικονομικών καταστάσεων, λογιστικών εγγραφών, δικαιολογητικών εγγράφων και συναφών στοιχείων προς διαπίστωση πράξεων ή παραλείψεων και συναγωγή συμπερασμάτων σχετικών προς ορισμένη οικονομική διαχείριση.»

1.2 Ερευνητικά ερωτήματα

Η διπλωματική εργασία καλείται να απαντήσει σε ερωτήματα σχετικά με το αν ο εξωτερικός έλεγχος που διενεργείται από τους εξωτερικούς ελεγκτές γίνεται σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία και αν ακολουθούνται τα πρότυπα και οι αρχές επαγγελματικής δεοντολογίας που ορίζει το νομικό πλαίσιο. Πραγματοποιείται επαρκής έλεγχος από τις ελεγκτικές εταιρείες; Ποια είναι η ευθύνη του ορκωτού ελεγκτή και ποιες είναι οι συνέπειες μη τήρησης των ελεγκτικών προτύπων;

1.3 Σκοπός της παρούσας εργασίας

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να ο ρόλος και η σημασία του εξωτερικού ελέγχου καθώς και η ευθύνη του ορκωτού ελεγκτή για την πραγματοποίηση των ελέγχων κατά τρόπο αμερόληπτο, αντικειμενικό και κυρίως σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία και

τα ελεγκτικά πρότυπα. Η αναφορά σε παγκόσμια οικονομικά σκάνδαλα εταιρειών στις οποίες δεν εφαρμόστηκε σωστά ο έλεγχος έχει σαν στόχο την βελτίωση επιπέδου ανάθεσης του ελέγχου.

1.4 Δομή της εργασίας

Η παρούσα εργασία απαρτίζεται από έξι κεφάλαια στα οποία αναλύεται η έννοια του εξωτερικού ελέγχου, τα ελεγκτικά πρότυπα σύμφωνα με τα οποία πρέπει να εφαρμόζεται, η ευθύνη που αναλαμβάνει ο ορκωτός ελεγκτής, καθώς και οι συνέπειες μη σωστής διενέργειας του ελέγχου αναφέροντας γνωστές περιπτώσεις οικονομικών σκανδάλων σε παγκόσμιο επίπεδο.

Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζεται το κύριο αντικείμενο της παρούσας εργασίας, τα ερευνητικά ερωτήματα που δημιουργούνται, ο σκοπός της εργασίας, και τέλος η δομή της. Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται η επισκόπηση της βιβλιογραφίας η οποία χρησιμοποιήθηκε προκειμένου να δημιουργηθεί η παρούσα εργασία. Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η έννοια και ο ρόλος του εξωτερικού ελέγχου. Αρχικά, γίνεται μια αναφορά στην έννοια και στην ιστορική εξέλιξη της ελεγκτικής γενικότερα, στον σκοπό και χρησιμότητα του εξωτερικού ελέγχου, τα είδη των ελέγχων καθώς και ποιες είναι οι διαφορές μεταξύ του εσωτερικού και του εξωτερικού ελέγχου. Στην συνέχεια γίνεται μια αναφορά στο νομικό υπόβαθρο του ελέγχου. Επίσης, γίνεται μία εκτενής αναφορά τα πρότυπα επαγγελματικής δεοντολογίας και στον σαφή διαχωρισμό τους σε Ελληνικά και Διεθνή, και στον Κώδικα Επαγγελματικής δεοντολογίας σύμφωνα με τους κανόνες του ΣΟΕΛ και της IFAC. Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η νομική και ηθική ευθύνη του Ορκωτού Ελεγκτή τόσο απέναντι στην διοίκηση της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας, όσο και έναντι τρίτων καθώς και οποιασδήποτε δημόσιας αρχής. Στο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζονται γνωστές περιπτώσεις οικονομικών σκανδάλων στις οποίες ο εξωτερικός έλεγχος αποδείχθηκε αναποτελεσματικός και παράλληλα ποια ήταν η ευθύνη των Ορκωτών στην κάθε περίπτωση και ποιες ήταν οι επιπτώσεις αυτής. Τέλος, στο έκτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα σημαντικότερα συμπεράσματα της παρούσας διπλωματικής και προτείνονται σημεία για περαιτέρω έρευνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Η κάθε εταιρεία υποχρεούται, με συγκεκριμένους νόμους, να ελέγχονται οι οικονομικές της καταστάσεις είτε από εσωτερικό είτε από εξωτερικό ελεγκτή. Ο εσωτερικός ελεγκτής είναι υπεύθυνος για την παροχή ανεξάρτητων και αντικειμενικών αξιολογήσεων των οικονομικών και επιχειρησιακών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων του οργανισμού, συμπεριλαμβανομένης της εταιρικής διακυβέρνησής του. Από την άλλη πλευρά, το καθήκον του εξωτερικού ελεγκτή είναι να εκφράζει τη γνώμη του για το αν οι οικονομικές καταστάσεις παρουσιάζουν μια αληθή και δίκαιη εικόνα, η οποία είναι ο κύριος σκοπός για το διορισμό τους από τους μετόχους.

Η έννοια της αληθούς και δίκαιης θεώρησης, σύμφωνα με την Kershaw (2006) σημαίνει συμμόρφωση με τα ισχύοντα και σχετικά λογιστικά πρότυπα. Το καθήκον του εξωτερικού ελεγκτή είναι να αυξήσει την εμπιστοσύνη των ενδιαφερομένων μερών στις οικονομικές πληροφορίες που περιλαμβάνονται στις οικονομικές καταστάσεις, να αιτιολογήσει εύλογα ότι οι οικονομικές πληροφορίες είναι απαλλαγμένες από σφάλματα και παρουσιάζονται σύμφωνα με τα λογιστικά πρότυπα και με τα γενικά αποδεκτά λογιστικών αρχών (GAAP).

Επίσης σύμφωνα με τον Deegan (2011) ο εξωτερικός ελεγκτής είναι υπεύθυνος για την επαλήθευση των οικονομικών καταστάσεων και αναφέρει ότι είναι αξιόπιστος και ορθός για τους σκοπούς της λήψης αποφάσεων. Κατά τον έλεγχο, οι οικονομικές καταστάσεις αξιολογούνται από τον εξωτερικό ελεγκτή, ο οποίος είναι αντικειμενικός και ενημερωμένος σχετικά με τα θέματα λογιστικού ελέγχου, λογιστικής και χρηματοοικονομικής πληροφόρησης.

Προκειμένου να διενεργηθεί ο έλεγχος μιας οντότητας με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, ο εξωτερικός ελεγκτής πρέπει να διαθέτει το χαρακτηριστικό της ανεξαρτησίας που είναι θεμελιώδους σημασίας για την έκφραση μιας αμερόληπτης και ανεξάρτητης έκθεσης ελέγχου. Όπως δήλωσε η Wines (2011), ο εξωτερικός ελεγκτής πρέπει να είναι ανεξάρτητος, δεδομένου ότι ο τελευταίος εξετάζει τις οικονομικές καταστάσεις εκ μέρους των μετόχων, οι οποίες πρέπει να γίνονται χωρίς αμεροληψία και χωρίς προκατάληψη.

Η ανεξαρτησία συμβάλλει στην ενδυνάμωση της εμπιστοσύνης των ενδιαφερομένων, ιδιαίτερα των μετόχων, ότι ο έλεγχος διενεργήθηκε με τον πιο αποτελεσματικό τρόπο και ότι οι οικονομικές καταστάσεις είναι απαλλαγμένες από ουσιώδεις ανακρίβειες και ότι παρουσιάζουν μια αληθή και δίκαιη εικόνα. Σύμφωνα με τον Knapp (1985), η ανεξαρτησία του ελεγκτή αναφέρεται στην ικανότητα και την προθυμία να αντισταθεί στην πίεση του πελάτη. Ομοίως, το Συμβούλιο Κανονισμών για την Ανεξαρτησία (ISB) (2000) καθόρισε την ανεξαρτησία του ελεγκτή ως: «ελευθερία από αυτές τις πιέσεις και άλλους παράγοντες που συμβιβάζονται ή λογικά αναμένεται να θέσουν σε κίνδυνο την ικανότητα των ελεγκτών να πραγματοποιούν αμερόληπτες αποφάσεις ελέγχου».

Επιπλέον, η ανεξαρτησία του ελεγκτή αξιολογήθηκε βάσει δύο προτύπων, τα οποία είναι, γεγονός και εμφάνιση. Η ανεξαρτησία αναφέρεται στην πραγματική αντικειμενική κατάσταση της σύνδεσης μεταξύ των ελεγκτικών εταιρειών και των πελατών τους. Οι Church και Zhang, (2002) δήλωσαν ότι η ανεξαρτησία στην πραγματικότητα είναι απαραίτητη για την ενίσχυση της αξιοπιστίας των οικονομικών καταστάσεων. Επίσης, η ανεξαρτησία εξηγεί ότι οι εξωτερικοί ελεγκτές καλούνται να εκφράσουν γνώμη σχετικά με την αξιοπιστία και αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων ως ουδέτεροι και επαγγελματίες παρατηρητές, οι οποίοι δεν επηρεάζονται από την προσωπική προκατάληψη κατά τη διάρκεια της ελεγκτικής δέσμευσης. Η ανεξαρτησία στην εμφάνιση, αφετέρου, αναφέρεται στην υποκειμενική κατάσταση αυτής της ένωσης όπως φαίνεται από τους πελάτες και τρίτους (Whittington and Pany 2004).

Επιπλέον, το Ινστιτούτο Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών Νότιας Αφρικής (SAICA 2010) αξιολόγησε την ανεξαρτησία ως εμφάνιση ως αποφυγή γεγονότων και καταστάσεων που είναι τόσο σημαντικές ώστε ένας εύλογος τρίτος θα ήταν πιθανό να συμπεράνει, λαμβάνοντας υπόψη όλα τα ρητά γεγονότα και καταστάσεις, ή μέλος της ομάδας ελέγχου, η αντικειμενικότητα ή ο επαγγελματικός σκεπτικισμός διακυβεύονται. Επιπλέον, η ανεξαρτησία στην εμφάνιση περιμένει από τους ελεγκτές να αποφύγουν περιστάσεις που θα μπορούσαν να οδηγήσουν τους άλλους να προσδιορίσουν ότι δεν συντηρούν μια αμερόληπτη, αντικειμενική κατάσταση του νου (Porter 2003).

Ο ελεγκτής θεωρείται ότι δεν έχει κανένα κίνητρο που να συνδέεται με τις οικονομικές καταστάσεις ως ανέντιμο, ο εξωτερικός ελεγκτής θεωρείται ότι είναι ανεξάρτητος από τον οργανισμό που ελέγχεται και από τους διαχειριστές του. Η ανεξαρτησία του ελεγκτή σημαίνει έλλειψη μεροληψίας κατά την εκδίκαση κρίσεων, έτσι ώστε ο ελεγκτής να μπορεί να απασχολείται για να αναφέρει την αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων των οργανισμών (Mautz και Sharaf 1961). Η ανεξαρτησία είναι η μόνη επικύρωση για την

επιβίωση των λογιστικών εταιρειών που παρέχει εξωτερικούς ελεγκτές. αν δεν υπήρχε η διεκδίκηση της ανεξαρτησίας, δεν θα υπήρχε κανένας λόγος για την ύπαρξη εξωτερικών ελεγκτών, καθώς ο σκοπός τους θα τερμάτιζε με τους εσωτερικούς ελεγκτές μιας επιχείρησης (Moore 2006).

Παρακάτω παρουσιάζονται αναφορές από την διεθνή βιβλιογραφία σχετικά με την ευθύνη του Ορκωτού Ελεγκτή Λογιστή για ποιοτικό έλεγχο.

Οι Bostick & Luchlfing (2007) μελετούν τη σχέση μεταξύ του κινδύνου ανακρίβειας των οικονομικών καταστάσεων μιας επιχείρησης και της ευθύνης του ελεγκτή να την εντοπίσει.

Ο Salehi (2008) διερευνά το μέγεθος της ευθύνης των ελεγκτών καθώς και τις ομοιότητες και τις διαφορές ως προς την ευθύνη μεταξύ ελεγκτών και επενδυτών δύο χωρών.

Οι Rittenberg & Covalski (1999) εξετάζουν τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της ανάθεσης του εσωτερικού ελέγχου σε εξωτερικούς ελεγκτές μέσω της μεθόδου προσωπικών συνεντεύξεων σε δημόσιους οργανισμούς στο Ηνωμένο Βασίλειο.

Οι Edge & Farley (1991) διερευνούν τους παράγοντες αξιολόγησης που χρησιμοποιούνται από τους εξωτερικούς ελεγκτές για την αποτίμηση της λειτουργίας του εξωτερικού ελέγχου.

Η DeAngelo (1982) αναλύει τον ρόλο που παίζει το μέγεθος μιας επιχείρησης που διενεργεί τον εξωτερικό έλεγχο σε σχέση με την ποιότητα του ελέγχου που προσφέρει.

Ο Καραμάνης (2008) εξηγεί τη φιλοσοφία, το σκοπό τη σημασία και τον τρόπο διενέργειας του ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων των επιχειρήσεων στην καθημερινή ελεγκτική πρακτική, μέσα στα πλαίσια των αρχών και κανόνων που έχουν εκδοθεί από την Διεθνή Ομοσπονδία Λογιστών και στηριζόμενος στα ΔΕΠ και τον Κώδικα Δεοντολογίας.

Οι Reinstein (1994) διευκρίνισαν τις διαφορετικές πτυχές της σχέσης εργασίας που πρέπει να υπάρχουν μεταξύ των εσωτερικών και εξωτερικών ελεγκτών υπ'ο το πρίσμα των διατάξεων της Statement on Auditing Standards (SAS) 65.

Η ανασκόπηση μας έδειξε επίσης ότι σε μεγάλο βαθμό απασχόλησε ο ρόλος των εξωτερικών ελεγκτών και / ή το επάγγελμα του ελεγκτή στην καταπολέμηση της διαφθοράς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ- Η ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

3.1 Εισαγωγή

Σχετικά με την έννοια και το περιεχόμενο της ελεγκτικής επιστήμης, έχουν δοθεί, κατά καιρούς, διάφοροι ορισμοί.

Οι κυριότεροι, από τους ορισμούς αυτούς, είναι οι εξής :

«Ελεγκτική είναι η συστηματική εξέταση των βιβλίων και δικαιολογητικών μίας επιχείρησης με σκοπό :

- ❖ Την εξακρίβωση των γεγονότων, που σχετίζονται με την κατάσταση της περιουσίας της επιχείρησης, ως και των συναλλαγών της και
- ❖ Τη σύνταξη σχετικής έκθεσης

«Ελεγκτική είναι η επιστήμη που πραγματεύεται τους τρόπους και τις μεθόδους, βάσει των οποίων ο ενεργούμενος εκάστοτε έλεγχος, όσον και το ζητούμενο με αυτόν αποτέλεσμα, επιτυγχάνεται κατά τα δυνατόν ευχερώς».

Η ελεγκτική είναι κλάδος της Οικονομικής των Επιχειρήσεων που πραγματεύεται τις αρχές, τους κανόνες και τις προϋποθέσεις για τη διενέργεια ελέγχου σε κάθε οικονομική διαχείριση ξένης περιουσίας. Ως ξένη περιουσία θεωρείται η περιουσία οποιουδήποτε νομικού ή φυσικού προσώπου, έναντι των τρίτων που τη διαχειρίζονται. Βασική προϋπόθεση για τη διενέργεια ελέγχου είναι η προγενέστερη λογιστική απεικόνιση των πράξεων της οικονομικής διαχείρισης.

Η Λογιστική καταγράφει και παρακολουθεί τις πράξεις της οικονομικής διαχείρισης, ενώ η Ελεγκτική τις ελέγχει.

Το περιεχόμενο της ελεγκτικής μπορεί να διακριθεί σε τρία βασικά μέρη :

1. Στο αντικείμενο του ελέγχου

Στο μέρος αυτό εξετάζεται τι ελέγχεται, γιατί είναι αναγκαίος ο έλεγχος, ποιοι σκοποί επιδιώκονται από τον έλεγχο και ποιοι ωφελούνται από τον έλεγχο.

2. Στο υποκείμενο του ελέγχου

Στο μέρος αυτό εξετάζεται ποια πρόσωπα είναι αρμόδια να διενεργούν τον έλεγχο και ποια πρέπει να είναι τα προσόντα τους.

3. Στην τεχνική του ελέγχου (ελεγκτικές διαδικασίες)

Στο μέρος αυτό εξετάζονται οι ελεγκτικές διαδικασίες, που ακολουθούνται για τον σκοπό του ελέγχου.

3.2 Διακρίσεις ελέγχων¹

Οι έλεγχοι, γενικά, που διενεργούνται σε κάθε οικονομική μονάδα, διακρίνονται :

➤ Ανάλογα με την έκτασή τους :

Γενικοί

Γενικός έλεγχος είναι αυτός που επεκτείνεται σε όλα τα θέματα της διαχείρισης των οικονομικών μονάδων και καλύπτει ολόκληρη την εταιρική χρήση ή και περισσότερες χρήσεις (π.χ. έλεγχος Οικονομικών Καταστάσεων χρήσης, έλεγχος Οικονομικών Καταστάσεων για εισαγωγή στο Χρηματιστήριο κ.λ.π.)

Ειδικοί

Ειδικός έλεγχος είναι αυτός που καλύπτει ένα συγκεκριμένο θέμα (π.χ. έλεγχος ταμειακών συναλλαγών, έλεγχος αποθεμάτων, έλεγχος χορηγήσεων τραπεζών κ.λ.π.)

➤ Ανάλογα με το σκοπό τους :

Προληπτικοί

Προληπτικός έλεγχος είναι αυτός που έχει οργανωθεί από την ίδια οικονομική μονάδα και γίνεται πριν από τη διενέργεια των συναλλαγών και αποσκοπεί στην πρόληψη τυχόν ακούσιων ή εκούσιων σφαλμάτων, λαθών ή στην πρόληψη καταχρήσεων και άλλων ανωμαλιών.

Κατασταλτικοί

Κατασταλτικός έλεγχος είναι αυτός που διενεργείται μετά την εκτέλεση των συναλλαγών και αποσκοπεί στην αποκάλυψη και την καταστολή των ανωτέρω πράξεων.

➤ Ανάλογα με τη διάρκειά τους :

¹ Λουμιώτης (2011)

Μόνιμοι

Μόνιμος έλεγχος είναι αυτός που διενεργείται σε μόνιμη βάση και καλύπτει ορισμένα ή όλα τα θέματα της διαχείρισης των οικονομικών μονάδων.

Τακτικοί

Τακτικός έλεγχος αυτός που διενεργείται κατά περιόδους και τακτικά. Τέτοιοι έλεγχοι είναι οι έλεγχοι των ετήσιων και εξαμηνιαίων Οικονομικών Καταστάσεων.

Έκτακτοι

Έκτακτος έλεγχος είναι αυτός που διενεργείται σε έκτακτες περιπτώσεις.

➤ Ανάλογα με το πρόσωπο που διενεργεί τον έλεγχο :

Εσωτερικοί

Εσωτερικός έλεγχος είναι αυτός, που έχει οργανωθεί εντός των οικονομικών μονάδων και διενεργείται από εσωτερικούς ελεγκτές, οι οποίοι είναι υπάλληλοί τους.

Εξωτερικοί

Εξωτερικός έλεγχος είναι αυτός που διενεργείται από εξωτερικούς ελεγκτές με τα προβλεπόμενα, από τη νομοθεσία, προσόντα.

Εξωτερικοί ελεγκτές, για την Ελλάδα, είναι οι Ορκωτοί Ελεγκτές Λογιστές, μέλη του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών.

3.3 Εξωτερικός Έλεγχος

Εξωτερικός έλεγχος είναι ο λογιστικοδιαχειριστικός έλεγχος που διενεργείται από τους Ορκωτούς Ελεγκτές Λογιστές, οι οποίοι, σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία, είναι ανεξάρτητοι έναντι της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας, καθώς και έναντι οποιασδήποτε Δημόσιας Αρχής.

Λόγω της ανεξαρτησίας αυτής, του ανεπίληπτου ήθους και ακέραιου χαρακτήρα, της άρτιας επιστημονικής κατάρτισης και εξειδικευμένης πείρας που, κατά τεκμήριο, διαθέτουν οι Ορκωτοί Ελεγκτές Λογιστές, η έκφραση της επαγγελματικής τους γνώμης επί των Οικονομικών Καταστάσεων βοηθά στην εδραίωση της αξιοπιστίας των καταστάσεων αυτών έναντι παντός τρίτου.

Ως βασικοί σκοποί του εξωτερικού ελέγχου μπορεί να αναφερθούν οι εξής :²

² Λουμιώτης (2011)

✚ Η πληροφόρηση κάθε ενδιαφερόμενου ότι οι συνταχθείσες Οικονομικές Καταστάσεις της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας έχουν καταρτιστεί σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία (ΔΠΧΑ ή κωδ.2190/1920), καθώς και με τις γενικά αναγνωρισμένες λογιστικές αρχές και απεικονίζουν «ακριβοδίκαια» ή «εύλογα από κάθε ουσιώδη άποψη» (“true and fair” or “fairly, in all material respects”) την οικονομική θέση και τα αποτελέσματα των εργασιών της, καθώς και τις μεταβολές των ιδίων κεφαλαίων και τις ταμειακές ροές της.

✚ Η πληροφόρηση κάθε ενδιαφερόμενου ότι η οικονομική διαχείριση της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας έγινε σύμφωνα με τις διατάξεις της ισχύουσας νομοθεσίας και του Καταστατικού της, καθώς και τους κανόνες της χρηστής διοίκησης.

✚ Η αποκάλυψη και καταστολή ακούσιων ή εκούσιων λαθών και καταχρήσεων, που τυχόν έχουν διαπραχθεί (κατασταλτικός έλεγχος). Επισημαίνεται ότι οι εξωτερικοί ελεγκτές, εφόσον έχουν κατοχυρωμένη την επαγγελματική τους ανεξαρτησία, διαδραματίζουν πρωτεύοντα και αποφασιστικό ρόλο στην εξασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας των οικονομικών μονάδων, που αποτελούν τα κύτταρα της κοινωνικής οικονομίας.

3.4 Χρησιμότητα του εξωτερικού ελέγχου

Όπως προαναφέρθηκε, ο εξωτερικός έλεγχος διενεργείται, από τους Ορκωτούς Ελεγκτές Λογιστές, οι οποίοι σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία διαθέτουν ανεπίληπτο ήθος, ακεραίο χαρακτήρα, άρτια επιστημονική κατάρτιση καθώς και ελεγκτική εμπειρία.

Ο Ορκωτός Ελεγκτής Λογιστής δεν έχει καμία υπαλληλική σχέση ή εξάρτηση με την ελεγχόμενη οικονομική μονάδα και συνεπώς ο έλεγχός του αποκτά το απαραίτητο κύρος και το πόρισμά του θεωρείται κατά τεκμήριο αντικειμενικό.

Ο έλεγχος των Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών, που καλύπτει τον έλεγχο των Οικονομικών Καταστάσεων μεγάλων, κυρίως, οικονομικών μονάδων αποκτά μεγάλη χρησιμότητα προς τους τρίτους, επειδή:

Το πόρισμα του ελέγχου είναι κατά τεκμήριο αντικειμενικό και αξιόπιστο.

Η αντικειμενικότητα του πορίσματος ελέγχου παρέχει κύρος και αξιοπιστία στις Οικονομικές Καταστάσεις, στοιχεία απαραίτητα σε κάθε ενδιαφερόμενο (π.χ. Τράπεζες, αναλυτές κ.λ.π.)

Αποκαλύπτονται ή καταστέλλονται ακούσια ή εκούσια σφάλματα, απάτες κ.λ.π.

Η αναγκαιότητα του ελέγχου πηγάζει από τις ατέλειες της ανθρώπινης φύσης. Τα λάθη και οι καταχρήσεις είναι έμφυτα στον άνθρωπο. Ο έλεγχος βοηθάει στην αποκάλυψη ή καταστολή σφαλμάτων ή καταχρήσεων και συνεπώς ενισχύει το κύριο έργο της Διοίκησης, που είναι η ορθή διαχείριση της περιουσίας της οικονομικής μονάδας.

Βεβαιώνεται η ακρίβεια και η ειλικρίνεια των οικονομικών καταστάσεων.

Με τη βεβαίωση αυτή διασφαλίζονται τα συμφέροντα των Μετόχων και όλων των άλλων ενδιαφερομένων (π.χ. μελλοντικοί επενδυτές κ.λ.π.)

Βεβαιώνεται η πιστοληπτική ικανότητα της οικονομικής μονάδας.

Με τη βεβαίωση της οικονομικής διάρθρωσης της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας βεβαιώνεται και η πιστοληπτική της ικανότητα, στοιχείο απαραίτητο σε κάθε ενδιαφερόμενο (π.χ. Τράπεζες, προμηθευτές, πιστωτές κ.λ.π.)

Επίσης ο Ορκωτός Ελεγκτής Λογιστής, σύμφωνα με τα διεθνώς κρατούντα, παρέχει υπηρεσίες συμβούλου και συνεργάτη της οικονομικής μονάδας. Η άρτια επιστημονική κατάρτιση και πολύπλευρη εμπειρία, που κατά τεκμήριο διαθέτει ο Ορκωτός Ελεγκτής Λογιστής, προσφέρονται για την επίλυση των ιδιόμορφων θεμάτων της οικονομικής μονάδας και επιτυγχάνεται η ορθή κατάρτιση των οικονομικών καταστάσεων.

3.5 Μέθοδοι Εξωτερικού Ελέγχου

Ο έλεγχος των Οικονομικών Καταστάσεων γίνεται, σύμφωνα με τη διεθνή πρακτική και την Ελεγκτική επιστήμη, με βάση την αρχή του δειγματοληπτικού ελέγχου.

Η καθιέρωση της αρχής αυτής κατέστη απαραίτητη, επειδή δεν είναι δυνατόν, για λόγους κυρίως οικονομικούς, να ελεγχθούν όλες οι συναλλαγές και οι λογιστικές εργασίες της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας.

Στο στάδιο του σχεδιασμού του ελέγχου, ο ελεγκτής πρέπει να εξετάσει τα χαρακτηριστικά του πληθυσμού από τον οποίο θα εξαχθεί το δείγμα.

Το μέγεθος του δείγματος πρέπει να είναι επαρκές ώστε να μειώνεται ο δειγματοληπτικός κίνδυνος σε αποδεκτά χαμηλό επίπεδο.

Ο καθορισμός του μεγέθους του δείγματος ελέγχου εξαρτάται, κυρίως από την επάρκεια και αποτελεσματικότητα του υφιστάμενου συστήματος εσωτερικού ελέγχου, του

επιπέδου του εγγενούς κινδύνου καθώς και του επιπέδου του ανεκτού ελεγκτικού κινδύνου. Όπου ο εσωτερικός έλεγχος είναι επαρκής και αποτελεσματικός, το δείγμα ελέγχου δύναται να περιορίζεται. Σε αντίθετη περίπτωση, ο έλεγχος πρέπει να επεκτείνεται μέχρι του σημείου να αποκτήσει ο ελεγκτής εύλογη διασφάλιση για την ορθότητα των λογιστικών εγγραφών και την ύπαρξη των περιουσιακών στοιχείων και υποχρεώσεων της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας.

Η επιλογή του δείγματος από τον πληθυσμό πρέπει να γίνεται κατά τέτοιο τρόπο ώστε κάθε μονάδα του πληθυσμού να έχει την ίδια πιθανότητα επιλογής.

Στο πλαίσιο της αρχής του δειγματοληπτικού ελέγχου, ακολουθούνται δύο βασικές μέθοδοι ελέγχου:

1. **Οριζόντιος έλεγχος**

Ο οριζόντιος έλεγχος άρχεται από τα δικαιολογητικά μιας επιλεγείσας περιόδου (π.χ. 2 ημερών) και καταλήγει στα κονδύλια των Οικονομικών Καταστάσεων. Για την επιλεγείσα περίοδο, ελέγχεται το σύνολο των δικαιολογητικών της συναλλακτικής δραστηριότητας της οικονομικής μονάδας. Βασικός σκοπός του οριζόντιου ελέγχου είναι η ενημέρωση των ελεγκτών για τη λογιστική οργάνωση της οικονομικής μονάδας, καθώς και η εκτίμηση του υφιστάμενου συστήματος εσωτερικού ελέγχου. Σε περίπτωση που διαπιστώνεται η ορθότητα των λογιστικών εγγραφών μίας περιόδου π.χ. πέντε ημερών, δεν επιτρέπεται να θεωρηθεί ότι και οι λοιπές εγγραφές ολόκληρου του έτους είναι ορθές και συνεπώς δύναται να παραλειφθούν οι διαδικασίες του ελέγχου. Συνεπώς ο έλεγχος αυτός δεν μπορεί να αντικαταστήσει τον κάθετο έλεγχο (έλεγχος οικονομικών καταστάσεων), παρά να τον συμπληρώσει.

2. **Κάθετος έλεγχος**

Ο κάθετος έλεγχος άρχεται από ορισμένα επιλεγέντα κονδύλια των Οικονομικών Καταστάσεων και καταλήγει στα δικαιολογητικά. Η μέθοδος αυτή αποτελεί τη βάση για τον έλεγχο Οικονομικών Καταστάσεων. Κατά τη μέθοδο αυτή, γίνεται επισκόπηση των αναλυτικών λογαριασμών και επιλέγονται ορισμένα κονδύλια (κυρίως τα σημαντικά ή τα ασυνήθη), για τα οποία αναζητούνται προς έλεγχο τα σχετικά δικαιολογητικά.

3.6 Αποδεικτικά Στοιχεία-Φύλλα εργασίας

Η γνώμη των Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών επί των Οικονομικών Καταστάσεων πρέπει να βασίζεται σε αποδεικτικά στοιχεία, τα οποία συγκεντρώνονται, κατά τη διάρκεια του ελέγχου, ελέγχονται για την ορθότητά τους και αξιολογούνται από αυτούς.

Αποδεικτικά στοιχεία για τους ελεγκτές είναι τα εξής :³

- Λογιστικά Βιβλία :

Τα λογιστικά βιβλία έχουν μεγάλη αποδεικτική δύναμη, επειδή σε αυτά απεικονίζονται όλες οι συναλλακτικές δραστηριότητες των οικονομικών μονάδων, των οποίων τα παραστατικά ελέγχονται μέσω των βιβλίων. Η κατάρτιση των Οικονομικών Καταστάσεων γίνεται με βάση τα υπόλοιπα των λογαριασμών, όπως αυτά εμφανίζονται στα επίσημα βιβλία τους. Ο έλεγχος των Οικονομικών Καταστάσεων διενεργείται με βάση τα τηρούμενα βιβλία και στοιχεία, τα οποία, εφόσον είναι θεωρημένα από την αρμόδια Αρχή και ενημερωμένα σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία, παρέχουν το μεγαλύτερο μέρος των αποδεικτικών στοιχείων, που απαιτείται προκειμένου να θεμελιωθεί η γνώμη των Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών. Επισημαίνεται ότι η αξιοπιστία των λογιστικών βιβλίων, ως αποδεικτικών στοιχείων, εξαρτάται από την έκταση και την αποτελεσματικότητα του εσωτερικού ελέγχου, που καλύπτει τον τρόπο της ενημέρωσής τους. Τα λογιστικά βιβλία πρέπει να βρίσκονται στη διάθεση του Ορκωτού Ελεγκτή Λογιστή ή να τίθενται αμέσως υπόψη του. Σε αντίθετη περίπτωση, πρέπει να αναφέρεται στην Έκθεση Ελέγχου και να αρνείται να εκφέρει γνώμη επί των οικονομικών καταστάσεων.

- Υπολογιστικές εργασίες :

Οι υπολογισμοί οι οποίοι γίνονται από τους Ορκωτούς Ελεγκτές Λογιστές προκειμένου να επαληθευτούν ορισμένα ποσά, που έχουν καταχωρηθεί στα λογιστικά βιβλία των οικονομικών μονάδων, αποτελούν μια σημαντική κατηγορία αποδεικτικών στοιχείων του ελέγχου. Μερικές από τις κυριότερες υπολογιστικές εργασίες, που γίνονται από τους Ορκωτούς Ελεγκτές Λογιστές, κατά την εκτέλεση του ελεγκτικού τους έργου, είναι οι εξής :

Οι αθροίσεις των κονδυλίων των λογαριασμών

Η επαλήθευση του ορθού υπολογισμού των αποσβέσεων επί των παγίων στοιχείων

Η επαλήθευση του ορθού τρόπου αποτίμησης των αποθεμάτων

Η επαλήθευση του ορθού υπολογισμού της πρόβλεψης για επισφαλείς απαιτήσεις καθώς και την πρόβλεψη για αποζημίωση προσωπικού κ.λ.π.

- Αλληλογραφία ελεγχόμενης μονάδας :

³ Νεγκάκης & Ταχυνάκης (2013)

Κάθε οικονομική μονάδα, στα πλαίσια της συναλλακτικής της δραστηριότητας, έρχεται σε επικοινωνία με τρίτους (π.χ. πελάτες, τράπεζες, προμηθευτές κ.λ.π.) δια αλληλογραφίας, η οποία συνήθως αρχειοθετείται κατά ημερομηνία λήψης των επιστολών και φυλάσσεται στα αρχεία της. Η αλληλογραφία αυτή αφορά σε :

- ✓ Επιστολές προς πελάτες, χρεώστες κ.λ.π. για την επιβεβαίωση των υπολοίπων τους
- ✓ Επιστολές από προμηθευτές, πιστωτές κ.λ.π. για την επιβεβαίωση των υπολοίπων τους.
- ✓ Επιστολές από τους Νομικούς Συμβούλους για την πορεία των δικαστικών ενεργειών και των λοιπών θεμάτων
- ✓ Επιστολές από τις Δημόσιες Αρχές για την εξέλιξη ορισμένων θεμάτων, που αφορούν την οικονομική μονάδα (π.χ. λήψη επιχορήγησης, καταλογισμός φόρων, προσαυξήσεων κ.λ.π.)

- Αριθμοδείκτες και αναλυτική επισκόπηση

Οι Ορκωτοί Ελεγκτές Λογιστές, με την έναρξη του ελεγκτικού τους έργου, πρέπει να διερευνήσουν τα υπόλοιπα των αναλυτικών λογαριασμών της οικονομικής μονάδας, να συγκρίνουν αυτά με τα υπόλοιπα της προηγούμενης χρήσης και να εντοπίσουν τυχόν σημαντικές μεταβολές. Οι σημαντικές αυτές μεταβολές αποτελούν επαρκή ένδειξη για λεπτομερή έλεγχο, προκειμένου να διαπιστωθεί ότι αυτές οφείλονται σε εύλογη αιτία. Επίσης, οι ελεγκτές πρέπει να μελετούν τις ποσοστιαίες σχέσεις των διαφόρων κονδυλίων, που εμφανίζονται στις Οικονομικές Καταστάσεις, όπως η σχέση των ζημιών από επισφαλείς απαιτήσεις επί των πωλήσεων, η σχέση του μικτού κέρδους επί των πωλήσεων κ.λ.π.

Επισημαίνεται ότι, όταν η σχέση των ζημιών από επισφαλείς απαιτήσεις επί πωλήσεων αυξάνεται σημαντικά, σε σχέση με την προηγούμενη χρήση, οι ελεγκτές πρέπει να διενεργούν λεπτομερή έλεγχο των επισφαλών απαιτήσεων, ώστε να εντοπίσουν την αιτία, που προκάλεσε την αύξηση.

Επίσης, όταν η σχέση του μικτού κέρδους επί των πωλήσεων μεταβάλλεται σημαντικά, σε σχέση με την προηγούμενη χρήση, οι ελεγκτές πρέπει να διενεργούν λεπτομερή έλεγχο, του κόστους πωληθέντων, των μενόντων αποθεμάτων, ώστε να εντοπίσουν την αιτία που προκάλεσε τη μεταβολή.

- Φυσικά Αποδεικτικά στοιχεία :

Θεωρούνται εκείνα, που προκύπτουν μετά από επιτόπια έρευνα και απογραφή των περιουσιακών στοιχείων της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας, που διενεργείται από τους Ορκωτούς Ελεγκτές Λογιστές, προκειμένου να διαπιστώσουν την ύπαρξή τους. Τέτοιες απογραφές και έρευνες είναι, κυρίως, οι εξής: καταμέτρηση ταμείου, απογραφή των αποθεμάτων και των παγίων στοιχείων, καταμέτρηση λοιπών περιουσιακών στοιχείων κ.λ.π.

- Έγγραφα προς τον ελεγκτή

Τα έγγραφα, που ζητούν και λαμβάνουν οι ελεγκτές από την ελεγχόμενη οικονομική μονάδα ή από τρίτους, αποτελούν σημαντικά αποδεικτικά στοιχεία, προκειμένου να εκφράσουν τη γνώμη τους επί των οικονομικών Καταστάσεων. Τέτοια έγγραφα είναι κυρίως τα εξής :

- ✓ Επιστολές από τρίτους που στέλνονται απευθείας στους Ορκωτούς Ελεγκτές Λογιστές

Σύμφωνα με τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου, οι Ορκωτοί Ελεγκτές Λογιστές, για την επιβεβαίωση των υπολοίπων των λογαριασμών πελατών, προμηθευτών, πιστωτών, Τραπεζών κ.λ.π. οφείλουν να ζητούν και συνήθως λαμβάνουν απευθείας επιστολές από αυτούς. Οι επιστολές αυτές θεωρούνται από τα πλέον αξιόπιστα αποδεικτικά στοιχεία επειδή συντάσσονται από τρίτους, που δεν έχουν κανένα συμφέρον για την απόκρυψη στοιχείων. Επίσης, οι ελεγκτές οφείλουν να ζητούν επιστολές από Νομικούς Συμβούλους της οικονομικής μονάδας, με τις οποίες βεβαιώνεται η ύπαρξη τυχόν εκκρεμών δικών, καθώς και η ύπαρξη τυχόν εμπραγμάτων βαρών επί των ακινήτων της.

- ✓ Επιστολές της Διοίκησης της οικονομικής μονάδας προς τους Ορκωτούς Ελεγκτές Λογιστές

Σύμφωνα με τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου, οι Ορκωτοί Ελεγκτές Λογιστές οφείλουν να ζητούν από την αρμόδια, για τη σύνταξη των οικονομικών καταστάσεων, Διοίκηση σχετική επιστολή με την οποία βεβαιώνεται η καταχώρηση όλων των συναλλακτικών δραστηριοτήτων της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας στα λογιστικά της βιβλία. Επίσης σε ορισμένες περιπτώσεις, οι ελεγκτές ζητούν από την Διοίκηση και άλλες ενημερωτικές επιστολές, που καλύπτουν διάφορα θέματα (π.χ. ανέλεγκτες φορολογικά χρήσεις, πορεία ερευνών για ατασθαλίες, κλοπές κ.λ.π.). Σκοπός των ανωτέρω επιστολών είναι να γίνουν γνωστές οι υποχρεώσεις της οικονομικής μονάδας, που τυχόν δεν έχουν καταχωρηθεί στα λογιστικά της βιβλία.

- Πληροφορίες από συνεντεύξεις και παρατηρήσεις

Οι Ορκωτοί Ελεγκτές Λογιστές, κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, ζητούν και άλλα στοιχεία, τα οποία έχουν εκδοθεί από τρίτους και βρίσκονται στην ελεγχόμενη οικονομική μονάδα. Τέτοια στοιχεία είναι τα *extraits* των τραπεζικών λογαριασμών, τα *extraits* των λογαριασμών πελατών, προμηθευτών και πιστωτών, οι συμβάσεις με τρίτους, καθώς και οι τίτλοι των μετοχών, που κατέχει στο χαρτοφυλάκιο της, οι εκθέσεις των αναλογιστών για τον προσδιορισμό των υποχρεώσεων προς το προσωπικό, οι εκθέσεις των εκτιμητών για τον προσδιορισμό της εύλογης αξίας των παγίων στοιχείων κ.λ.π. Οι ελεγκτές πρέπει να ελέγχουν, κατά το δυνατόν την γνησιότητα των ανωτέρω αποδεικτικών στοιχείων, τα οποία θεωρούνται περισσότερο αξιόπιστα από εκείνα που συντάσσονται από την ελεγχόμενη οικονομική μονάδα.

3.7 Διαφορά Εξωτερικού και Εσωτερικού Ελέγχου

Κατ' αρχήν ο εσωτερικός έλεγχος αποτελεί μια πολύ ευρύτερη έννοια από αυτή του εξωτερικού ελέγχου. Από τους ανωτέρω αναφερόμενους ορισμούς συμπεραίνουμε ότι ο εξωτερικός έλεγχος περιορίζεται στην εξέταση και πιστοποίηση των οικονομικών καταστάσεων μίας επιχείρησης. Συγκεκριμένα, αποτελεί βασική μέριμνα του εξωτερικού ελεγκτή η διαπίστωση της ειλικρινούς και ακριβοδίκαιης εικόνας της χρηματοοικονομικής θέσης της επιχείρησης και των επιμέρους δραστηριοτήτων της (π.χ. θυγατρικών εταιρειών, συμμετοχών, κ.λ.π.).

Αντίθετα, ο εσωτερικός έλεγχος είναι υπεύθυνος για την επισκόπηση και αξιολόγηση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου της επιχείρησης πράγμα που σημαίνει ότι ο ρόλος του είναι αρκετά ευρύς, καθώς δεν περιορίζεται η δραστηριότητα του από τίποτα.

Πρακτικά αυτό σημαίνει ότι ο εσωτερικός έλεγχος μπορεί και πρέπει να ελέγχει όλες τους συναλλακτικούς κύκλους, δραστηριότητες, θυγατρικές εταιρείες και εταιρείες συμμετοχικού ενδιαφέροντος, καθώς επίσης και καταστήματα (όπου υφίστανται) μέσω της επισκόπησης των διαφόρων εταιρειών, διευθύνσεων, τμημάτων, υπηρεσιών, λειτουργιών, δραστηριοτήτων, καθώς επίσης και πολιτικών, διαδικασιών, κανονισμών, αλλά και ακολουθούμενων πρακτικών που συνθέτουν το σύστημα εσωτερικού ελέγχου της επιχείρησης.

Τα τελευταία χρόνια και υπό το βάρος πολλών οικονομικών σκανδάλων ο εξωτερικός έλεγχος ρίχνει ολοένα και περισσότερο βάρος στην επισκόπηση των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου των ελεγχόμενων εταιρειών, κυρίως όσον αφορά τις δικλίδες ασφαλείας (σημεία ελέγχου) που τίθενται από τις ίδιες τις εταιρείες γύρω από τα συστήματα χρηματοοικονομικής τους διαχείρισης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο Νόμος Sarbanes – Oxley (Section 404) (2002) των Η.Π.Α. ο οποίος επιβάλλει στις εταιρείες που έχουν εισηγμένες μετοχές τους στο Χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης να έχουν καταγεγραμμένες τις δικλίδες ασφαλείας που έχουν θέσει για ασφαλή χρηματοοικονομική διαχείριση, να αυτό-αξιολογούνται και να πιστοποιούν τόσο ο Διευθύνων Σύμβουλος, όσο και ο Οικονομικός Διευθυντής για την επάρκεια τους ετησίως, όπως και ο εξωτερικός ελεγκτής τους. Όλοι οι ανωτέρω επιβάλλεται να διενεργούν δοκιμές (τεστ) αξιολόγησης του συστήματος εσωτερικού ελέγχου της εταιρείας ετησίως τα οποία θα διαφέρουν ανάλογα με την σημαντικότητα της ελεγχόμενης διαδικασίας. Από τα ανωτέρω συμπεραίνουμε ότι ο εσωτερικός έλεγχος σε σχέση με τον εξωτερικό έλεγχο διαφέρουν τόσο στο αντικείμενο του ελέγχου (δηλαδή τι ελέγχεται), όσο και στο υποκείμενο του ελέγχου (ποια πρόσωπα διενεργούν τον έλεγχο και ποια τα προσόντα τους), καθώς επίσης στις διαδικασίες ελέγχου.

Αντίθετα από τους εξωτερικούς ελεγκτές οι οποίοι δεν βρίσκονται σε σχέση άμεσης εξαρτημένης εργασίας με την ελεγχόμενη επιχείρηση, οι εσωτερικοί ελεγκτές εξαρτώνται από την ελεγχόμενη οικονομική μονάδα είναι δηλαδή υπάλληλοι της γεγονός που ενδεχομένως να επηρεάζει την απαραίτητη ανεξαρτησία και αντικειμενικότητα που πρέπει να επιδεικνύουν. Ακόμα και τα απαιτούμενα προσόντα διαφέρουν μεταξύ εσωτερικών και εξωτερικών ελεγκτών. Έτσι, για να πιστοποιηθεί κάποιος ως εξωτερικός ελεγκτής θα πρέπει να πληρούνται μια σειρά από προϋποθέσεις ανάλογες της χώρας στην οποία δραστηριοποιείται.

Στην χώρα μας για παράδειγμα απαιτούνται τουλάχιστον τρία χρόνια ελεγκτικής εμπειρίας σε συνδυασμό με την επιτυχή εξέταση σε σειρά μαθημάτων που εξετάζονται από το Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών (ΣΟΕΛ), ή η κατοχή ξένου τίτλου πιστοποίησης εγκεκριμένου ελεγκτή – λογιστή (π.χ. CPA, ACA, ACCA, κ.λ.π.) και την επιτυχή εξέταση σε συγκεκριμένο αριθμό μαθημάτων από το Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών – Λογιστών (ΣΟΕΛ). Αντίθετα, η νομοθεσία στην χώρα μας, αλλά και η διεθνής πρακτική δεν απαιτεί από τους εσωτερικούς ελεγκτές ελάχιστες προϋποθέσεις σπουδών, εντούτοις θεωρείται καλή πρακτική η κατοχή επαγγελματικών τίτλων εσωτερικού ελέγχου όπως αυτές του Πιστοποιημένου Εσωτερικού Ελεγκτή (Certified Internal Auditor - CIA), ή του Ορκωτού Εσωτερικού Ελεγκτή (Chartered Internal Auditor - CMIA). Εκείνο πάντως που προέχει είναι η τοποθέτηση κατάλληλων προσώπων από απόψεως πείρας, ήθους, μορφώσεως και ικανοτήτων ώστε να είναι σε θέση να ανταποκρίνονται επαρκώς στα καθήκοντα του ελέγχου.

Επιπλέον, σε αρκετές περιπτώσεις οι εσωτερικοί ελεγκτές ασκούν τα καθήκοντα τους υποτασσόμενοι στους όρους και στην γραμμή της διοίκησης της επιχείρησης για λογαριασμό της οποίας εργάζονται με αποτέλεσμα ο έλεγχος των πράξεων των ανώτατων διοικητικών στελεχών συνήθως να είναι από ανύπαρκτος έως τυπικός, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις αναπτύσσονται φιλικές σχέσεις με συναδέλφους τους οπότε δύναται να επηρεαστεί η ανεξαρτησία και αντικειμενικότητα τους. Σε αντίθεση με τους εσωτερικούς ελεγκτές, οι εξωτερικοί ελεγκτές αποτελούν ανεξάρτητα όργανα και μπορούν να ασκούν απερίσπαστα και ανεπηρέαστα τα καθήκοντα τους. Εδώ κάποιος υποστηρίζει σαν αντίλογο ότι υπάρχει εξάρτηση της εταιρείας ορκωτών ελεγκτών που διενεργεί τον εκάστοτε έλεγχο από την οικονομική μονάδα στα πλαίσια πελατειακών σχέσεων όμως δεν είναι αυτός ο γενικός κανόνας, κυρίως όταν αναφερόμαστε σε μεγάλες εταιρείες ορκωτών ελεγκτών που ελέγχονται τόσο από την Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων (ΕΛΤΕ), όσο και από τις ίδιες τις μητρικές εταιρείες τους, οι οποίες προκειμένου να αποφύγουν να ρισκάρουν την φήμη τους έχουν υιοθετήσει πολύ αυστηρές διαδικασίες διαχείρισης κινδύνων και διασφάλισης ποιότητας.

Παλιότερα οι διαφορές εσωτερικού – εξωτερικού ελέγχου ήταν αρκετά πιο διακριτές αφού οι εσωτερικοί ελεγκτές αναφέρονταν στην διοίκηση και οι εξωτερικοί ελεγκτές στην Γενική Συνέλευση των μετόχων της εταιρείας. Εντούτοις, οι απαιτήσεις των βέλτιστων πρακτικών εταιρικής διακυβέρνησης απαιτούν από τους εσωτερικούς ελεγκτές πλέον να αναφέρονται απευθείας σε ανεξάρτητη υπο-επιτροπή του Διοικητικού Συμβουλίου (επιτροπή ελέγχου) προκειμένου να ενισχύεται η ανεξαρτησία τους και να προστατεύονται αποτελεσματικότερα τα συμφέροντα των μετόχων και λοιπών ενδιαφερόμενων. Αποτελεί καλή πρακτική η συνεργασία εσωτερικών και εξωτερικών ελεγκτών ώστε να μειώνεται η επικάλυψη των εργασιών είτε του ενός, είτε του άλλου μέρους. Μέσω της εναρμόνισης και του συντονισμού των εργασιών των δύο φορέων σε μία ολοκληρωμένη ελεγκτική διαδικασία μπορεί να προκύψει ως αποτέλεσμα η μείωση, αν όχι η ελαχιστοποίηση των επικαλύψεων και η αποφυγή διπλής εργασίας, ενώ την ίδια στιγμή θα παρέχεται η βεβαιότητα ότι καμία περιοχή δεν θα μένει εκτός ελέγχου, γεγονός που μπορεί να επιφέρει σημαντική μείωση του κόστους των δύο αυτών υπηρεσιών.

3.8 Φορολογικός έλεγχος

Γενικά

Έννοια και σκοπός Φορολογικού ελέγχου

Είναι το σύνολο των ελεγκτικών ενεργειών που εφαρμόζονται από τα αρμόδια όργανα (ελεγκτές) με σκοπό⁴:

- α.** Τη διαπίστωση της ορθής εφαρμογής των διατάξεων της φορολογικής νομοθεσίας.
- β.** Τη διαπίστωση της υποβολής των προβλεπόμενων δηλώσεων και επαλήθευσης του περιεχομένου αυτών, σε σχέση πάντα με τη συναλλακτική δραστηριότητα και τα οικονομικά αποτελέσματα, όπως αυτά προκύπτουν από τα προβλεπόμενα και τηρούμενα λογιστικά βιβλία και στοιχεία σύμφωνα με τις αρχές της λογιστικής επιστήμης και του Ε.Γ.Λ.Σ.
- γ.** Τον καθορισμό των φορολογικών υποχρεώσεων:
 - Στην περίπτωση που υποβλήθηκαν δηλώσεις με ανακριβές περιεχόμενο σε σχέση με τα δεδομένα των βιβλίων και στοιχείων.
 - Στην περίπτωση που δεν υποβλήθηκαν οι προβλεπόμενες δηλώσεις και δεν τηρήθηκαν τα οριζόμενα βιβλία.
 - Στην περίπτωση μη ορθής εφαρμογής των διατάξεων του Κ.Β.Σ.

⁴ Αναγνώστου (2008)

Όργανα Φορολογικού Ελέγχου:

Οι φορολογικοί έλεγχοι διενεργούνται από τις αρμόδιες φορολογικές αρχές και συγκεκριμένα από τις Δ.Ο.Υ., Ελεγκτικά Κέντρα (Π.Ε.Κ. – Δ.Ε.Κ.) και από την Υπηρεσία Ειδικών Ελέγχων (ΥΠ.Ε.Ε.).

Διακρίσεις Φορολογικού Ελέγχου:

- Είδος – Μορφή:
 - Προληπτικός Έλεγχος
 - Προσωρινός Έλεγχος
 - Τακτικός Έλεγχος
- Φορολογικό Αντικείμενο:
 - Έλεγχος Κ.Β.Σ.
 - Έλεγχος Φ. Εισοδήματος
 - Έλεγχος Φ.Π.Α.
 - Έλεγχος Φ.Μ.Υ., λοιπών παρακρατούμενων φόρων (Ζ' πηγής, εργολάβων, Ν 2112/20 περί αποζημιώσεων απολυόμενων κ.λ.π.)
 - Έλεγχος επενδύσεων και Αναπτυξιακών Κινήτρων.

1. Προληπτικός Έλεγχος

Έννοια

Είναι ο έλεγχος που γίνεται με σκοπό τη διαπίστωση εφαρμογής των διατάξεων του Κ.Β.Σ., καθώς και την εκπλήρωση των ληξιπρόθεσμων εν γένει φορολογικών υποχρεώσεων της επιχείρησης.

Ο προληπτικός φορολογικός έλεγχος στοχεύει κυρίως, με την αιφνίδια Παρουσία των υπαλλήλων στις εγκαταστάσεις της επιχείρησης ή εκτός αυτής κατά τη διακίνηση, να αποτρέψει τους φορολογούμενους από τη διάπραξη φορολογικών παραβάσεων.

Ο έλεγχος μπορεί να λαμβάνει γνώση οποιουδήποτε άλλου βιβλίου ή στοιχείου ή εγγράφου, εκτός από αυτά που τηρούνται υποχρεωτικά ή προαιρετικά, καθώς και κάθε περιουσιακού στοιχείου, που βρίσκεται στην επαγγελματική εγκατάσταση του επιτηδευματία ή στο κατάστημα κάθε άλλου υπόχρεου.

Ο έλεγχος αυτός επιβάλλεται να είναι ουσιαστικός και σύντομος και ασκείται κυρίως από την Υπηρεσία Ειδικών Ελέγχων (ΥΠ.Ε.Ε.), τις Δ.Ο.Υ. και τα Ελεγκτικά Κέντρα (Π.Ε.Κ. – Δ.Ε.Κ.).

2. Προσωρινός Έλεγχος

Έννοια

Πρόκειται για μορφή ελέγχου που εμπεριέχει όλα τα στοιχεία του προληπτικού και με τον έλεγχο αυτό παρέχεται η δυνατότητα να εκδοθεί προσωρινό φύλλο ελέγχου, χωρίς να αναμένεται να διενεργηθεί τακτικός έλεγχος, για να καταλογιστούν οι φόροι κ.λπ. που οφείλει η επιχείρηση.

Οι οφειλές αυτές πρέπει να προκύπτουν από τα τηρούμενα βιβλία ή από τα εκδοθέντα ή ληφθέντα φορολογικά στοιχεία και λοιπά δικαιολογητικά των εγγραφών και ο υπόχρεος να παρέλειψε την υποβολή της σχετικής δήλωσης απόδοσης του φόρου ή να υπέβαλε μεν δήλωση αλλά αυτή να είναι καταφανώς ανακριβής.

3. Τακτικός Έλεγχος

Έννοια – Διατάξεις που διέπουν τη διενέργεια τακτικού ελέγχου

Πρόκειται για τον έλεγχο που διενεργείται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 66 του Ν. 2238/1994 και ο οποίος είναι εμπεριστατωμένος, πλήρης και οριστικός.

Ο ελεγκτής καλείται να προσδιορίσει τη φορολογητέα ύλη και να τεκμηριώσει το πόρισμα του, τόσο από τα δεδομένα των βιβλίων, όσο και από λοιπά στοιχεία και πληροφορίες που θα περιέλθουν σε γνώση του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Η ΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΟΡΚΩΤΟΥ ΕΛΕΓΚΤΗ

4.1 Εισαγωγή

Επαγγελματικές ικανότητες ελεγκτή

Ο Ορκωτός Ελεγκτής Λογιστής, για να μπορεί να ανταποκριθεί, αποτελεσματικά, στις σημαντικές απαιτήσεις του λειτουργήματός του, πρέπει να έχει τις ανάλογες επαγγελματικές ικανότητες, που αναφέρονται, κυρίως, στην προσωπικότητά του, στην επιστημονική του κατάρτιση και την επαγγελματική του συγκρότηση.

Οι κυριότερες από τις ικανότητες αυτές είναι οι εξής:

1. Ανεπίληπτο ήθος, ακεραιότητα χαρακτήρα και αναμφισβήτητη αρετή.
2. Άριστη γνώση και μεγάλη εμπειρία στη Λογιστική και Ελεγκτική επιστήμη (συνεχής ενημέρωση σε τοπικό και διεθνές επίπεδο).
3. Ικανότητα ταχείας αντίληψης, επινοητικότητα και αυτοπεποίθηση.
4. Επαγγελματική κρίση (επίλυση διαφόρων προβλημάτων δια της κρίσεως του)
5. Ικανότητα ευχερούς και σωστής έκφρασης στο προφορικό και γραπτό λόγο
6. Οργανωτικές και διοικητικές ικανότητες (π.χ. οργάνωση και συντονισμός για την διενέργεια των ελέγχων).

4.2 Υποχρεώσεις-ευθύνες ελεγκτή

Ο Ορκωτός Ελεγκτής Λογιστής, κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του, οφείλει :

✓ Να εκφέρει αμερόληπτη και ειλικρινή γνώμη, δηλαδή να μην επηρεάζεται από οποιοδήποτε γεγονός κ.λ.π.

Για την επίτευξη του στόχου αυτού πρέπει:

✚ να υιοθετούνται από την πολιτεία ουσιαστικά και εφαρμόσιμα μέτρα για την εξασφάλιση της ανεξαρτησίας των ελεγκτών.

- ✚ Να θεσπίζονται ουσιαστικά ουσιαστικά και εφαρμόσιμα μέτρα για την κατοχύρωση της μη διαπραγμάτευσης της αμοιβής ελέγχου μεταξύ ελεγκτή και ελεγχόμενου.
- ✓ Να μην δέχεται δώρα ή διευκολύνσεις από τον ελεγχόμενο, πέραν των συνήθων ορίων μιας εθιμικής περιποίησης, επειδή δύναται να δημιουργήσει προβλήματα στο ελεγκτικό του έργο, να επηρεάσει την επαγγελματική του γνώμη ή να καταστήσει διαβλητή την κρίση του.
- ✓ Να μη δημιουργεί μεγάλη οικειότητα με τους ελεγχόμενους, ώστε να μη δίδεται η αφορμή σε οποιοδήποτε να αμφισβητήσει το κύρος και την αμεροληψία του.
- ✓ Να είναι προσεκτικός στη συμπεριφορά και στην εμφάνισή του, (π.χ. ευγενικός, καλό ντύσιμο κ.λ.π.)
- ✓ Να μην έχει καμία οικονομική σχέση με τον ελεγχόμενο, πέραν της σχέσης ως ελεγκτού.
- ✓ Να έχει την επιβαλλόμενη επιμέλεια και εργατικότητα, καθώς και την άμεση επίβλεψη του ελεγκτικού έργου για να μπορεί να αντιμετωπίσει όλα τα θέματα της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας.
- ✓ Να κέκτηται την «συνήθη» τουλάχιστον επιστημονική γνώση και εμπειρία, την οποία έχουν και οι λοιποί της αυτής ειδικότητας.
- ✓ Να εκτελεί την ελεγκτική εργασία με καλή πίστη και ευθύτητα. Να δέχεται καταρχήν, ως ειλικρινή, όλα τα στοιχεία και τις πληροφορίες, που τίθενται υπόψη του, αλλά να είναι προσεκτικός και επιφυλακτικός για τα στοιχεία και τις πληροφορίες αυτές
- ✓ Να εκφράζει την επαγγελματική του γνώμη με βάση επαρκή και αξιόπιστα ελεγκτικά τεκμήρια, που αποκομίζει μετά την διενέργεια προσεκτικού και συστηματικού ελέγχου της οικονομικής μονάδας.
- ✓ Να αναπτύσσει την στρατηγική του ελέγχου και να καθορίζει τις διενεργούμενες ελεγκτικές διαδικασίες, αφού αξιολογήσει την αποτελεσματικότητα του συστήματος εσωτερικού ελέγχου, τους εγγενείς και λοιπούς επιχειρηματικούς κινδύνους, καθώς και τη λογιστική οργάνωση της οικονομικής μονάδας
- ✓ Να διενεργεί τον έλεγχό του επιμέλεια, προσοχή και εύλογη επιδεξιότητα, όσον αφορά την κατάλληλη προσαρμογή των διαδικασιών του ελέγχου προς τις παρουσιαζόμενες εκάστοτε ιδιαίτερες συνθήκες ή ανάγκες. Διευκρινίζεται ότι η αποκάλυψη ανωμαλιών δεν περιλαμβάνεται στους αντικειμενικούς σκοπούς του ελέγχου.
- ✓ Να παρέχει συμβουλές ή υποδείξεις, (π.χ. σε φορολογικά θέματα κ.λ.π.) οι οποίες έχουν σχέση με την ορθή κατάρτιση των Οικονομικών Καταστάσεων της οικονομικής μονάδας.
- ✓ Να τηρεί εχεμύθεια σε θέματα που θεωρούνται επαγγελματικά απόρρητα της οικονομικής μονάδας, (π.χ. τεχνογνωσία, μερισματική πολιτική, πιστωτική πολιτική κ.λ.π.).

Σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 16 παράγρ. 4 του Π.Δ. 226/1992 «ο Ορκωτός Ελεγκτής Λογιστής υποχρεούται να τηρεί απόλυτη εχεμύθεια περί των όσων λαμβάνει γνώση κατά την άσκηση των καθηκόντων του. Την υποχρέωση αυτή έχουν επίσης, τόσο το ελεγκτικό όσο και το λοιπό προσωπικό που απασχολεί ο Ορκωτός Ελεγκτής Λογιστής».

- ✓ Να έχει επίγνωση των ευθυνών και να αναλαμβάνει εργασίες που δύναται να περατώσει.
- ✓ Να διενεργεί τον έλεγχο του εντός εύλογου χρονικού διαστήματος, λόγω του κόστους και του περιορισμένου χρόνου του ελέγχου.
- ✓ Να μην εμπλέκεται σε επουσιώδη θέματα της οικονομικής μονάδας, (π.χ. έλεγχος λογαριασμών απαιτήσεων-υποχρεώσεων με υπόλοιπα μικρού ποσού κ.λ.π.).
- ✓ Να μην αναμιγνύεται στην ενημέρωση των βιβλίων και την σύνταξη των Οικονομικών Καταστάσεων οποιασδήποτε οικονομικής μονάδας.
- ✓ Να τηρεί την επαγγελματική του γνώμη, έπειτα από επιμελή εκτέλεση του ελέγχου του και μη ουσιώδους και αδικαιολόγητης παρέκκλισης από τις παραδεγμένες αρχές και κανόνες ελεγκτικής.
- ✓ Ο Ορκωτός Ελεγκτής Λογιστής ευθύνεται μόνο για τα θέματα, τα οποία είχε εντολή ή αρμοδιότητα να ελέγξει.
- ✓ Να παρίσταται στη Γενική Συνέλευση των Μετόχων και να παρέχει πληροφορίες σχετικές με το διενεργηθέντα έλεγχο. (άρθρο 37 κωδ. Ν 2190/1920).

4.3 Είδη ευθύνης του Ορκωτού Ελεγκτή Λογιστή

Αστική Ευθύνη

Η επαγγελματική ευθύνη είναι ένα σημαντικό θέμα για τους ορκωτούς ελεγκτές. Σε ορισμένα κράτη μέλη κάποιες εταιρείες ελέγχου θεωρήθηκαν υπεύθυνες για ποσά τα οποία ήταν δυσανάλογα σε σύγκριση με την αμοιβή του ελέγχου και με την άμεση ευθύνη των ορκωτών ελεγκτών για τις οικονομικές απώλειες που σημειώθηκαν. Συνήθως οι ελεγκτές διαθέτουν ασφάλιση επαγγελματικής ευθύνης και η τάση είναι να στρέφεται κανείς κυρίως κατά του μέρους εκείνου που καλύπτεται από ασφάλιση επαγγελματικής ευθύνης. Πολλές προτάσεις έχουν γίνει ώστε να επιτευχθεί ένα καθεστώς το οποίο θα μπορούσε να θεωρηθεί πιο δίκαιο για τους ελεγκτές. Οι προτάσεις αυτές προβλέπουν τη γενίκευση του ορίου αστικής ευθύνης, τη δυνατότητα των ελεγκτών να περιορίζουν την ευθύνη τους με σύμβαση, τη μετατροπή των εταιρειών ελέγχου σε εταιρείες περιορισμένης ευθύνης, την καθιέρωση της αναλογικής ευθύνης και της υποχρεωτικής ασφάλισης επαγγελματικής ευθύνης των ελεγκτών και των διευθυντικών στελεχών.

Η αρχική πρόταση της πέμπτης οδηγίας για το δίκαιο των εταιρειών προέβλεπε ότι η ευθύνη των Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών έναντι τρίτων θα ήταν απεριόριστη. Η τροποποιημένη πρόταση δεν περιλαμβάνει διάταξη βάσει της οποίας να επιβάλλεται ευθέως επί των ορκωτών ελεγκτών ευθύνη έναντι τρίτων, αλλά προβλέπει ότι οι ελεγκτές έχουν ευθύνη μόνο έναντι της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας και ότι οι εν λόγω διατάξεις δεν θίγουν κατά κανένα τρόπο την ευθύνη που μπορεί να έχουν έναντι των μετόχων και τρίτων δυνάμει του ιδιωτικού δικαίου των κρατών μελών. Κατά τις συζητήσεις που πραγματοποιήθηκαν σχετικά με την πρόταση αυτή στην ομάδα εργασίας του Συμβουλίου Υπουργών, το κείμενο έγινε σαφέστερο με τη διευκρίνιση ότι εναπόκειται στα κράτη μέλη να ρυθμίσουν τα θέματα αστικής ευθύνης των προσώπων που ασχολούνται με τους υποχρεωτικούς ελέγχους, ώστε να εξασφαλίζεται ότι θα καταβάλλεται αποζημίωση για κάθε ζημία της εταιρείας, των μετόχων ή τρίτου, που προκαλείται από λανθασμένες ενέργειες των ελεγκτών κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους. Ωστόσο τα κράτη μέλη μπορούν να επιτρέπουν να τίθενται όρια για την αστική ευθύνη, με νόμο ή με συμβατικούς όρους, στην περίπτωση αμέλειας των ελεγκτών. Ωστόσο οι συζητήσεις σχετικά με την Πέμπτη οδηγία σταμάτησαν το 1991.

Ποινική Ευθύνη

Η ποινική ευθύνη του ελεγκτή οριοθετείται όταν αυτός παραβαίνει το καθήκον της μη παράνομης θεώρησης των ετήσιων οικονομικών καταστάσεων, της εχεμύθειας και της δήλωσης κολλημάτος διορισμού του ως ελεγκτή. Σύμφωνα με το άρθρο 63β ν.2190/1920 38 :

- ♣ Όσοι ακόμα και λόγω αμέλειας θεώρησαν ως νόμιμο ,υπολογισμό που καταρτίστηκε παρά τις διατάξεις του νόμου και του Καταστατικού.
- ♣ Όσοι εν γνώσει τους συνέταξαν ή ενέκριναν ισολογισμό εναντίον των διατάξεων του νόμου και του καταστατικού.
- ♣ Όσοι με οποιοδήποτε κίνητρο επιχείρησαν τη διανομή κερδών ή τόκων προς τους μετόχους από μη ληφθέντα πραγματικά κέρδη.
- ♣ Όσοι εκ πρόθεσης παρέλειψαν να συγκαλέσουν Γενική Συνέλευση κατά παράβαση του νόμου.
- ♣ Όσοι αρνήθηκαν ή αμέλησαν να συμμορφωθούν κατά το κατώτατο όριο δεκαπενθήμερης προθεσμίας από τη πρόσκληση της εποπτικής αρχής. Η ποινή για τον ελεγκτή προβλέπεται να τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι τριών μηνών και με χρηματική ποινή χιλίων (1.000) ευρώ κατ' ελάχιστον ή με μία από τις ποινές που αναφέρονται στο σχετικό άρθρο.

Πειθαρχική Ευθύνη

Η πειθαρχική ευθύνη των υπαλλήλων ρυθμίζεται από τους κανόνες του πειθαρχικού δικαίου (άρθρα 106 έως 146B του ν. 3528/2007 όπως τροποποιήθηκαν και ισχύουν) το οποίο, διευκρινίζεται, ότι δεν αποβλέπει μόνο στην διασφάλιση της εύρυθμης και απρόσκοπτης λειτουργίας της δημόσιας υπηρεσίας αλλά και στην αποτελεσματική προστασία των δικαιωμάτων των υπαλλήλων, ως ανθρώπων και πολιτών. Γι' αυτό και η θεμελίωση της πειθαρχικής ευθύνης προϋποθέτει μία σειρά διατυπώσεων, οι οποίες αν δεν πληρούνται, ο υπάλληλος δεν διώκεται. Έτσι, όταν ο υπάλληλος κινείται μέσα στα πλαίσια της νομιμότητας, δεν κινδυνεύει να τιμωρηθεί.

Ειδικότερα, μια πράξη ή παράλειψη του υπαλλήλου, στα πλαίσια εκτέλεσης των καθηκόντων του, στοιχειοθετεί πειθαρχική ευθύνη μόνο όταν υπάρχει υπαιτιότητα δηλ. δόλος ή αμέλεια από πλευράς του υπαλλήλου, η οποία θίγει την καλή λειτουργία της υπηρεσίας και παράλληλα η υπαίτια αυτή πράξη ή παράλειψη μπορεί να του καταλογιστεί, διαφορετικά δεν υφίσταται και η έννοια του πειθαρχικού παραπτώματος (Παράρτημα 2, άρθρο 106 ΔΚ).

Ηθική Ευθύνη

Ο Ορκωτός Ελεγκτής Λογιστής έχει ευθύνη απέναντι στην κοινωνία και γενικά στους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων επί των οποίων έχει εκφράσει τη γνώμη του μέσα από τη δημοσιευμένη έκθεση ελέγχου του. Η ευθύνη αυτή επιβάλλεται μέσα από τον Κώδικα Επαγγελματικής Δεοντολογίας και Συμπεριφοράς. Ο κώδικας που σχετίζεται με την ηθική ευθύνη των ελεγκτών έχει θεσπιστεί διότι οι νομικές ευθύνες που έχουν ορισθεί από το εκάστοτε νομοθετικό πλαίσιο δεν επαρκούν να περιγράψουν αλλά και να διαμορφώσουν πλήρως την πρόεπουσα συμπεριφορά του ελεγκτή κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του.

Ο κώδικας αυτός συμπεριφοράς που οικειοθελώς αναλαμβάνει να επιβάλλει στα μέλη του το σώμα ορκωτών ελεγκτών, δεν είναι τίποτα άλλο από την αναγνώριση της κοινωνικής ευθύνης την οποία επιβάλλει η κοινωνική διάσταση του επαγγέλματος. Σκοπός της ύπαρξης της ηθικής ευθύνης των ελεγκτών είναι κατά κύριο λόγο η ενδυνάμωση του επαγγέλματος απέναντι στους πελάτες αλλά και στην κοινωνία. Παρόλα αυτά δεν έχει θεσπιστεί ακόμα συγκεκριμένος κώδικας κοινωνικής, επαγγελματικής και ευθύνης που να εφαρμόζεται πάγια από τους Ορκωτούς Ελεγκτές Λογιστές. Κάθε ελεγκτική εταιρεία διαθέτει τον δικό της κώδικα ανάλογα με την εικόνα που θέλει να παρουσιάσει στο κοινωνικό σύνολο και είναι αρμόδια για την ηθική συμπεριφορά του προσωπικού της. Οι κανόνες και τα πρότυπα που εφαρμόζονται είναι αποτέλεσμα της μακροχρόνιας ενασχόλησης με το επάγγελμα καθώς της πείρας και του χαρακτήρα κάθε ελεγκτή.

Η προσωπική ηθική εγγύηση του ορκωτού ελεγκτή λογιστή είναι το σημαντικότερο στοιχείο που συντελεί στη δημιουργία της εμπιστοσύνης των διαφόρων κοινωνικών ομάδων, οι οποίες χρησιμοποιούν τις οικονομικές καταστάσεις που φέρουν την υπογραφή τους.

4.4 Ανεξαρτησία Ορκωτού Ελεγκτή Λογιστή

Σύμφωνα με την όγδοη οδηγία, ο Ορκωτός Ελεγκτής πρέπει να είναι ανεξάρτητος. Κατά το χρόνο έκδοσης της οδηγίας δεν κατέστη δυνατόν να συμφωνηθεί ένας κοινός ορισμός της ανεξαρτησίας. Το αποτέλεσμα ήταν να αντιμετωπίζεται το θέμα αυτό διαφορετικά από κάθε κράτος μέλος.

Η ανεξαρτησία αποτελεί το ουσιαστικότερο μέσο για να μπορεί ο ελεγκτής να αποδεικνύει ότι εκτελεί τα καθήκοντά του αντικειμενικά. Ως ανεξαρτησία νοείται τόσο η ανεξαρτησία του πνεύματος, δηλαδή η πνευματική κατάσταση που εξασφαλίζει ότι όλα λαμβάνονται υπόψη όλα τα θέματα που έχουν σχέση με το προς εκτέλεση καθήκον, και η ανεξαρτησία όπως παρουσιάζεται προς τα έξω, δηλαδή η ανάγκη αποφυγής καταστάσεων και περιστατικών τα οποία, είναι τόσο σοβαρά που θα μπορούσαν να προκαλέσουν αμφιβολίες σε έναν τρίτο για την αντικειμενικότητα του Ορκωτού Ελεγκτή.

Σύμφωνα με τον Κανονισμό της Επαγγελματικής Δεοντολογίας & το ΦΕΚ 364/Β/7.5.1997:

- Κάθε μέλος του Σ.Ο.Ε.Λ. οφείλει πάντοτε να ασκεί το ελεγκτικό έργο κατά τρόπο αντικειμενικό και ανεξάρτητο από κάθε είδους επιρροή του ελεγχόμενου.
- Ο Ορκωτός Ελεγκτής που αδυνατεί να είναι ανεξάρτητος, ώστε να παρέχει μια έντιμη και αμερόληπτη γνώμη, οφείλει να μη αποδεχθεί την εργασία ή να διακόψει την ανατεθείσα σε αυτόν εργασία, αν οι υπάρχουσες ή διαμορφωθείσες συνθήκες κλονίζουν είτε την ανεξαρτησία, την αντικειμενικότητα και την προς αυτόν εμπιστοσύνη των τρίτων, είτε τις σχέσεις του με συναδέλφους μέλη του Σ.Ο.Ε.Λ.

Για την μη αποδοχή ή τη διακοπή της εργασίας από τον Ορκωτό Ελεγκτή, εφαρμόζονται οι σχετικές διατάξεις της νομοθεσίας που διέπει το Σ.Ο.Ε.Λ. και όπου συντρέχει περίπτωση, οι οριζόμενες από την παρ. 4 του πιο κάτω άρθρου 8 διαδικασίες.

- Κάθε ελεγκτικός φορέας και κάθε μέλος του Σ.Ο.Ε.Λ. οφείλει να τηρεί τους ακόλουθους κανόνες, ώστε να εξασφαλίζει την ανεξαρτησία και την αντικειμενικότητά του:

- Να μην παρέχει σε ελεγχόμενο άλλου είδους υπηρεσίες, εκτός από εκείνες που επιτρέπει ο νόμος και για τις οποίες αρμοδίως έχει οριστεί. Δεν είναι ασυμβίβαστη η παροχή υποδείξεων, που ανακύπτουν ως απόρροια

των παρεχόμενων από Ορκωτό Ελεγκτή επαγγελματικών υπηρεσιών και σχετίζονται άμεσα με το ανατεθέν σ' αυτόν έργο. Η παροχή πρόσθετων υπηρεσιών σε ασυνήθιστη έκταση μπορεί να θεωρηθεί ότι επηρεάζει την αντικειμενικότητα του ελεγκτή.

- Να μην αποφασίζει ο ίδιος σε θέματα αρμοδιότητας του ελεγχόμενου. Επίσης, πρέπει να αποφεύγει να εκφράζει την κρίση του στις επιχειρηματικές επιλογές ή αποφάσεις του ελεγχόμενου.
 - Να τηρεί αμερόληπτη στάση σε αντικρουόμενες απόψεις των ελεγχόμενων ή άλλων ενδιαφερομένων, εκφράζοντας χωρίς περιττούς χαρακτηρισμούς τις αντικειμενικές διαπιστώσεις και υποδείξεις που βασίζονται σε επιμελή εργασία του.
 - Να μην έχει οποιοδήποτε άμεσο ή έμμεσο οικονομικό συμφέρον καθ' οιονδήποτε τρόπο από την πορεία των εργασιών του ελεγχόμενου ή από το πόρισμα του ελέγχου του.
 - Να μη αποδέχεται παρεμβάσεις του ελεγχόμενου ή τρίτων σχετικές με την εκτέλεση των καθηκόντων του.
 - Να είναι ιδιαίτερα επιφυλακτικός όταν στον ελεγχόμενο υπηρετούν καθ' οιονδήποτε τρόπο συγγενικά ή φιλικά προς αυτόν πρόσωπα.
 - Να μην δέχεται από τον ελεγχόμενο περιποιήσεις ή άλλα δώρα, που υπερβαίνουν το μέτρο της απλής φιλοφρονήσεως και φιλοξενίας στον επαγγελματικό χώρο αυτού.
 - Να μην δέχεται οποιαδήποτε αμοιβή ή προμήθεια από τον ελεγχόμενο, πέραν της νόμιμης, για οποιοδήποτε λόγο, έστω και για πρόσθετες συγκεκριμένες επαγγελματικές υπηρεσίες, αν δεν έχουν τηρηθεί διαφανείς διαδικασίες για την ανάθεση, την εκτέλεση και την τιμολόγηση της κάθε συγκεκριμένης υπηρεσίας του.
 - Να τηρεί αυστηρά τις κείμενες νομοθετικές διατάξεις και αποφάσεις του Εποπτικού Συμβουλίου για τα ασυμβίβαστα και τις απαγορεύσεις ως προς το επάγγελμα, καθώς και για τις διαδικασίες αποδοχής και γνωστοποίησης κάθε ανατιθέμενης σ' αυτόν εργασίας.
- Απαγορεύεται σε Ορκωτό Ελεγκτή ή σε ελεγκτικό φορέα η με οποιοδήποτε τρόπο διαπραγμάτευση ή εκ των υστέρων μείωση της νόμιμης αμοιβής ελέγχου. Παρέκκλιση από την απαγόρευση αυτή επιτρέπεται μόνο αν συντρέχει ειδικά αιτιολογημένος λόγος και έχει ληφθεί σχετική έγκριση του Εποπτικού Συμβουλίου.

- Απαγορεύεται σε Ορκωτό Ελεγκτή η ανάληψη του υποχρεωτικού από νόμο ελέγχου μιας οικονομικής μονάδας, στην οποία ο ίδιος ή μέλος της διοίκησης του ελεγκτικού φορέα του έχει διατελέσει μέσα στην τελευταία πενταετία, πριν από το διορισμό του ως τακτικού ελεγκτή της οικονομικής αυτής μονάδας:

- είτε μέλος της διοίκησης,
- είτε διευθυντικό στέλεχος,
- είτε οικονομικός, λογιστικός ή φορολογικός σύμβουλος ή εσωτερικός ελεγκτής, με σχέση εξαρτημένης εργασίας ή ως ελεύθερος επαγγελματίας με κύριο αντικείμενο την παροχή των πιο πάνω υπηρεσιών στην ελεγχόμενη οικονομική μονάδα.

Η απαγόρευση αυτή μπορεί να αρθεί μόνο ύστερα από ειδικά αιτιολογημένη απόφαση του Εποπτικού Συμβουλίου, που λαμβάνεται με τη σύμφωνη γνώμη του Επιστημονικού Συμβουλίου του Σ.Ο.Ε.Λ.

Τα τελευταία χρόνια εκφράστηκαν ανησυχίες ότι απειλείται η ανεξαρτησία των ελεγκτών. Από πολλές έρευνες διαπιστώθηκε ότι οι επιχειρήσεις είναι όλο και περισσότερο διατεθειμένες να αμφισβητήσουν τα συμπεράσματα των Ορκωτών Ελεγκτών, να αναζητήσουν τη γνώμη διάφορων πηγών, να ζητήσουν νομική συμβουλή για τις απόψεις των ελεγκτών και να αλλάξουν τους ελεγκτές τους. Ορισμένες μελέτες καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι λόγω του ανταγωνισμού που υπάρχει, θα ήταν ουτοπικό να υποθέσει κανείς ότι όλοι οι ελεγκτές αδιαφορούν πλήρως για το αν θα χάσουν τους πελάτες τους. Μια κριτική που διατυπώθηκε είναι ότι μειωθεί η επαγγελματική ευσυνειδησία των ελεγκτών υπέρ μιας πιο «εμπορικής» συμπεριφοράς.

Η ανεξαρτησία των ελεγκτών είναι ένα σημαντικό θέμα το οποίο αντιμετωπίζεται διαφορετικά σε κάθε κράτος-μέλος ανάλογα με τις υπάρχουσες παραδόσεις και εμπειρίες. Είναι απίθανο να επιτευχθεί βραχυπρόθεσμα σε επίπεδο ΕΕ κοινός ορισμός ο οποίος θα καλύπτει τις διάφορες πτυχές του θέματος της ανεξαρτησίας των ελεγκτών. Η θέσπιση κανόνων περί ανεξαρτησίας δεν εξασφαλίζει από μόνη της την ανεξαρτησία των ελεγκτών στην πράξη.

Ωστόσο, μια συμφωνία πάνω σε κοινή βάση αρχών σε όλα τα κράτη μέλη θα αποτελούσε σημαντικό βήμα προς την εγκαθίδρυση εσωτερικής αγοράς στον τομέα των υπηρεσιών του ελέγχου. Τις αρχές αυτές θα μπορούσαν επεξεργαστούν οι επαγγελματίες του κλάδου σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης.

4.5 Έκθεση ελέγχου

Σύμφωνα με τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου, ο Ορκωτός Ελεγκτής οφείλει :

✓ Να διενεργεί έλεγχο των ετήσιων οικονομικών καταστάσεων των ελεγχόμενων, από αυτόν, οικονομικών μονάδων, καθώς και επισκόπηση της ενδιάμεσης οικονομικής πληροφόρησης των μονάδων αυτών.

Σημειώνεται ότι :

Ο έλεγχος των ετήσιων οικονομικών καταστάσεων πρέπει να διενεργείται σύμφωνα με τις οδηγίες των Διεθνών Προτύπων Ελέγχου (ΔΠΕ).

Η επισκόπηση της ενδιάμεσης οικονομικής πληροφόρησης πρέπει να διενεργείται σύμφωνα με τις αντίστοιχες οδηγίες των Διεθνών Προτύπων Επισκόπησης.

✓ Να χορηγεί Έκθεση Ελέγχου, μετά την περάτωση του ελέγχου των ετήσιων οικονομικών καταστάσεων.

✓ Να χορηγεί Έκθεση Επισκόπησης, μετά την περάτωση των διαδικασιών επισκόπησης της ενδιάμεσης οικονομικής πληροφόρησης.

Σημειώνεται ότι στις περιπτώσεις διενέργειας λοιπών ελεγκτικών εργασιών, που δεν συνθέτουν έλεγχο ή επισκόπηση οικονομικών καταστάσεων (π.χ. διενέργεια συμφωνίας μόνον των εισπρακτέων ή πληρωτέων λογαριασμών ή απογραφής μόνον των αποθεμάτων, κατόπιν σχετικής εντολής της οικονομικής μονάδας κ.λ.π.), ο Ορκωτός Ελεγκτής Λογιστής οφείλει να ακολουθεί τις οδηγίες των αντίστοιχων ΔΠΕ και να χορηγεί την έκθεσή του, σύμφωνα με τα υποδείγματα εκθέσεων που παρατίθενται στα Πρότυπα αυτά.

Σημειώνεται επίσης, ότι ο Ορκωτός Ελεγκτής Λογιστής οφείλει να ελέγχει και την ετήσια Έκθεση του Διοικητικού Συμβουλίου, αρμοδίως υπογεγραμμένη και καταχωρημένη στα αντίστοιχα πρακτικά, πριν τη χορήγηση της Έκθεσης Ελέγχου.

✓ Μετά τη χορήγηση της Έκθεσης Ελέγχου, ο ελεγκτής πρέπει να συντάξει ειδική έκθεση ελέγχου (“έκθεση υποδείξεων” ή “Management letter”), απευθυνόμενη προς το Διοικητικό Συμβούλιο της ελεγχόμενης επιχείρησης.

Στην έκθεση αυτή πρέπει να περιλαμβάνονται οι κυριότερες διαπιστώσεις, παρατηρήσεις και υποδείξεις που προέκυψαν από τον έλεγχο.

Σκοπός της έκθεσης αυτής είναι να γνωστοποιηθούν στο Διοικητικό Συμβούλιο της επιχείρησης οι αδυναμίες και οι ελλείψεις, που τυχόν υπάρχουν στο σύστημα εσωτερικού ελέγχου, οι διαχειριστικές παραλείψεις, που τυχόν διαπιστώθηκαν, οι ελλείψεις στα διάφορα

δικαιολογητικά της διαχείρισης, τα λογιστικά σφάλματα κ.λ.π., ώστε να ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα για την τακτοποίησή τους.

Δομή της Έκθεσης Ελέγχου

Μετά την ολοκλήρωση του ελέγχου των Οικονομικών Καταστάσεων, ο Ορκωτός Ελεγκτής Λογιστής εκφράζει τη γνώμη του στη χορηγούμενη Έκθεση Ελέγχου.

Η Έκθεση Ελέγχου απευθύνεται προς τους εντολείς του ελέγχου (π.χ. προς τους μετόχους Α.Ε. κ.λ.π.) και αποβλέπει στην ενημέρωση αυτών, καθώς και άλλων ενδιαφερομένων για τις Οικονομικές Καταστάσεις.

Η Έκθεση αυτή περιλαμβάνει πέντε (5) παραγράφους :

Στην πρώτη παράγραφο, με την φράση «Ελέγξαμε τις συνημμένες οικονομικές καταστάσεις της...» γίνεται εξατομίκευση των ελεγμένων οικονομικών καταστάσεων.

Στη δεύτερη παράγραφο, γίνεται αναφορά για την ευθύνη της Διοίκησης της εταιρείας σχετικά με την κατάρτιση και εύλογη παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων σύμφωνα με το εφαρμοζόμενο λογιστικό πλαίσιο (ΔΠΧΑ ή ΕΛΠ)

Στην τρίτη παράγραφο, γίνεται αναφορά για την ευθύνη του Ορκωτού Ελεγκτή Λογιστή, σχετικά με τη διαμόρφωση και διατύπωση γνώμης επί των οικονομικών καταστάσεων αυτών, εδραιωμένης στο διενεργηθέντα έλεγχο.

Στην τέταρτη παράγραφο, και μετά τη φράση «Από τον ανωτέρω έλεγχο προέκυψαν τα εξής...», περιλαμβάνονται οι τυχόν ουσιώδεις παρατηρήσεις (επιφυλάξεις) που διαπιστώθηκαν από τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων και επηρεάζουν τη γνώμη του ελεγκτή.

Σύμφωνα με τα ΔΠΕ, ο Ορκωτός Ελεγκτής Λογιστής οφείλει να περιλάβει σχετική παρατήρηση, στην παράγραφο Παρατηρήσεων ή «Βάση για διαφοροποιημένη Γνώμη» της Έκθεσης Ελέγχου ή της Έκθεσης Επισκόπησης, στις εξής περιπτώσεις :

1. Όταν διαπιστώσει πράξεις ή παραλείψεις της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας που έγιναν κατά παρέκκλιση από τις παραδεγμένες λογιστικές αρχές και μεθόδους, που καθορίζονται από τα ΔΠΧΑ, στην περίπτωση εφαρμογής των Προτύπων αυτών ή από τις διατάξεις του Ν 2190/1920 και του ΕΓΛΣ στην περίπτωση εφαρμογής των Ελληνικών Λογιστικών Προτύπων, καθώς και παρέκκλιση από τις ισχύουσες διατάξεις ειδικών νόμων και κανόνων και παράλληλα υπάρχει ουσιώδης επίδραση επί των οικονομικών καταστάσεων, δηλαδή οι οικονομικές καταστάσεις έχουν πράγματι ουσιώδη ανακρίβεια, και

2. Όταν περιοριστεί η δυνατότητα σχηματισμού επαρκούς γνώμης επί των οικονομικών καταστάσεων, είτε λόγω μη εφαρμογής ελεγκτικής διαδικασίας από αντικειμενική αδυναμία (π.χ. καθυστέρηση εκλογής του κ.λ.π.) ή από πράξεις ή παραλείψεις των αρμοδίων της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας (π.χ. παρεμπόδιση στον έλεγχο κ.λ.π.), είτε λόγω μη λήψης των αναγκαίων για τον έλεγχο πληροφοριών και επεξηγήσεων, δηλαδή υπάρχει αδυναμία απόκτησης επαρκών και κατάλληλων ελεγκτικών τεκμηρίων.

Στην Πέμπτη παράγραφο, που είναι και σημαντικότερη, περιλαμβάνεται η Γνώμη του Ορκωτού Ελεγκτή Λογιστή. Ο τύπος της Έκθεσης Ελέγχου και της Έκθεσης Επισκόπησης εξαρτάται από την γνώμη που εκφράζει ο Ορκωτός Ελεγκτής Λογιστής επί των οικονομικών καταστάσεων.

Τέλος στην έκτη παράγραφο, και ειδικότερα μετά την φράση «χωρίς να διατυπώνουμε επιφύλαξη ως προς τα συμπεράσματα του ελέγχου, επιστούμε την προσοχή σας στη σημείωση...», περιλαμβάνονται τα θέματα έμφασης.

Σύμφωνα με το ΔΕΠ 706 «Παράγραφοι έμφασης θέματος και παράγραφοι άλλων θεμάτων στην έκθεση ελέγχου», στην περίπτωση που ο Ορκωτός Ελεγκτής Λογιστής, κατά την επαγγελματική του κρίση, θεωρεί αναγκαίο να επιστήσει την προσοχή των τρίτων σε κάποια σημαντική πληροφορία, έστω και αν αυτή προκύπτει από τις οικονομικές καταστάσεις, πρέπει να περιλάβει, σε ιδιαίτερη παράγραφο έμφασης, σχετική σημείωση, η οποία δεν πρέπει να δημιουργεί στον αναγνώστη την εντύπωση παρατήρησης, η οποία θα έπρεπε να ληφθεί υπόψη κατά την διατύπωση της γνώμης του.

Επισημαίνεται ότι η Διεθνής Ομοσπονδία Λογιστών (IFAC) έχει πρόσφατα κυκλοφορήσει, σε σχέδιο, νέο υπόδειγμα έκθεσης ελέγχου.

Με βάση το σχέδιο αυτό επέρχονται σημαντικές αλλαγές στη δομή της έκθεσης ελέγχου. Ειδικότερα στη πρώτη παράγραφο παρατίθενται η «η Γνώμη Ελεγκτή» και στη συνέχεια παρατίθενται με τη σειρά οι παράγραφοι «Βάση για Γνώμη», «Βασικά θέματα Ελέγχου», «Δυνατότητα συνέχισης της δραστηριότητας», «Ευθύνη Διοίκησης», «Ευθύνη Ελεγκτή», «Αναφορά επί άλλων νομικών θεμάτων».

4.6 Γνώμη Ελεγκτή – είδη αυτής

Μετά την περάτωση του ελέγχου ή της επισκόπησης των οικονομικών καταστάσεων, ο Ορκωτός Ελεγκτής Λογιστής οφείλει να διατυπώσει την Γνώμη του ή το συμπέρασμα

επισκόπησης στην αντίστοιχη έκθεση που θα χορηγήσει (έκθεση ελέγχου ή έκθεση επισκόπησης).

Στην έκθεση ελέγχου επί των οικονομικών καταστάσεων οφείλει να εκφράσει με σαφήνεια την επαγγελματική του γνώμη για το εάν οι οικονομικές καταστάσεις παρουσιάζουν εύλογα από κάθε ουσιώδη άποψη την οικονομική κατάσταση και τα αποτελέσματα της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας, σε μια ορισμένη ημερομηνία, σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία (ΔΠΧΑ ή κωδ. Ν.2190/1920 και ΕΓΛΣ).

Στην έκθεση επισκόπησης επί της ενδιάμεσης οικονομικής πληροφόρησης οφείλει να διατυπώσει το συμπέρασμα του ότι, με βάση την διενεργηθείσα επισκόπηση, δεν έχει περιέλθει στην αντίληψή του οτιδήποτε, που θα τον οδηγούσε στο συμπέρασμα ότι η συνημμένη ενδιάμεση οικονομική πληροφόρηση δεν έχει καταρτισθεί, από κάθε άποψη σύμφωνα με το εφαρμοζόμενο λογιστικό πλαίσιο (ΔΛΠ 34 ή ΕΛΠ).

Σύμφωνα με τα ΔΠΕ, υπάρχουν οι κατωτέρω τέσσερις (4) κατηγορίες γνώμων:

1) Μη διαφοροποιημένη γνώμη

Εάν από τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων δεν έχει προκύψει καμία παρατήρηση που να επηρεάζει ουσιωδώς τις οικονομικές καταστάσεις, ο Ορκωτός Ελεγκτής Λογιστής οφείλει να εκφράσει τη γνώμη του, χωρίς καμία επιφύλαξη (μη διαφοροποιημένη γνώμη)

Η σχετική διατύπωση της γνώμης ελέγχου γίνεται ως εξής :

«Κατά τη γνώμη μας, οι συνημμένες οικονομικές καταστάσεις παρουσιάζουν εύλογα από κάθε ουσιώδη άποψη, την οικονομική κατάσταση της Εταιρείας κατά την...».

Αντίστοιχα, η σχετική διατύπωση του συμπεράσματος επισκόπησης γίνεται ως εξής :

«Με βάση τη διενεργηθείσα επισκόπηση, δεν έχει περιέλθει στην αντίληψή μας οτιδήποτε που θα μας οδηγούσε στο συμπέρασμα ότι η συνημμένη ενδιάμεση οικονομική πληροφόρηση δεν έχει καταρτισθεί, από κάθε ουσιώδη άποψη σύμφωνα με το ΔΛΠ 34 ή τα ΕΛΠ.

2) Με επιφύλαξη

Εάν στην Έκθεση Ελέγχου έχουν περιληφθεί παρατηρήσεις, που αφορούν παρεκκλίσεις από τις λογιστικές αρχές, από την ισχύουσα νομοθεσία, παραλείψεις δηλαδή οι οικονομικές καταστάσεις έχουν πράγματι ουσιώδη ανακρίβεια κ.λ.π. ή και θέματα περιορισμού στο εύρος και στην έκταση του ελέγχου, δηλαδή υπάρχει αδυναμία απόκτησης επαρκών και κατάλληλων ελεγκτικών τεκμηρίων οι οποίες:

- ο Είναι ουσιώδεις, αλλά όχι διάχυτες στις οικονομικές καταστάσεις ώστε να απαιτείται η έκφραση αρνητικής γνώμης ή αδυναμία έκφρασης γνώμης και

ο Επηρεάζουν την εικόνα των οικονομικών καταστάσεων, αλλά όχι σε βαθμό που να έχουν καταστεί ελλιπείς ή παραπλανητικές, τότε ο Ορκωτός Ελεγκτής Λογιστής οφείλει να εκφράσει τη γνώμη του με επιφύλαξη ως προς τις παρατηρήσεις αυτές.

Η σχετική διατύπωση της γνώμης του ελέγχου γίνεται ως εξής :

«Με εξαίρεση τις επιπτώσεις του θέματος (ή των θεμάτων) που μνημονεύεται (ή μνημονεύονται) στην προηγούμενη παράγραφο, κατά τη γνώμη μας οι συνημμένες οικονομικές καταστάσεις παρουσιάζουν εύλογα από κάθε ουσιώδη άποψη, την οικονομική κατάσταση της Εταιρείας κατά την...».

Αντίστοιχα, η σχετική διατύπωση του συμπεράσματος επισκόπησης γίνεται ως εξής :

«Με βάση τη διενεργηθείσα επισκόπηση και με εξαίρεση το θέμα (ή τα θέματα) που περιγράφεται (ή περιγράφονται) στην προηγούμενη παράγραφο, δεν έχει περιέλθει στην αντίληψή μας οτιδήποτε, που θα μας οδηγούσε στο συμπέρασμα ότι η ενδιάμεση οικονομική πληροφόρηση δεν έχει καταρτιστεί, από κάθε ουσιώδη άποψη, σύμφωνα με το ΔΛΠ 34 ή τα ΕΛΠ».

3) Αρνητική γνώμη

Εάν στην έκθεση ελέγχου έχουν περιληφθεί παρατηρήσεις, που αφορούν παρεκκλίσεις από τις λογιστικές αρχές, από την ισχύουσα νομοθεσία, παραλείψεις κ.λ.π. δηλαδή οι οικονομικές καταστάσεις έχουν πράγματι ουσιώδη ανακρίβεια οι οποίες :

- ο Είναι ουσιώδεις και διάχυτες ώστε να είναι αδύνατη η έκφραση γνώμης με επιφύλαξη και
- ο Επηρεάζουν την εικόνα των οικονομικών καταστάσεων τόσο σημαντικά ή εκτεταμένα που έχουν καταστεί ο καταστάσεις αυτές ελλιπείς ή παραπλανητικές, τότε ο Ορκωτός Ελεγκτής Λογιστής οφείλει να εκφράσει αρνητική γνώμη.

Η σχετική διατύπωση της γνώμης του ελέγχου γίνεται ως εξής :

«Εξαιτίας των θεμάτων που μνημονεύονται στην προηγούμενη παράγραφο, κατά τη γνώμη μας, οι συνημμένες οικονομικές καταστάσεις δεν παρουσιάζουν εύλογα την οικονομική κατάσταση της Εταιρείας κατά την...».

Αντίστοιχα, η σχετική διατύπωση του συμπεράσματος επισκόπησης γίνεται ως εξής :

«Με βάση την διενεργηθείσα επισκόπηση και εξαιτίας του θέματος (ή των θεμάτων) που περιγράφεται (ή περιγράφονται) στην προηγούμενη παράγραφο, η συνημμένη ενδιάμεση οικονομική πληροφόρηση δεν έχει καταρτιστεί , από κάθε ουσιώδη άποψη, σύμφωνα με το ΔΛΠ 34 ή τα ΕΛΠ».

4) Αδυναμία έκφρασης γνώμης

Εάν στην έκθεση ελέγχου έχουν περιληφθεί παρατηρήσεις, που αφορούν θέματα περιορισμού στο εύρος και στην έκταση του ελέγχου, δηλαδή υπάρχει αδυναμία απόκτησης επαρκών και κατάλληλων ελεγκτικών τεκμηρίων ο οποίες :

- ο Είναι ουσιώδεις και διάχυτες, ώστε να είναι αδύνατη η έκφραση γνώμης και
- ο Παρέχουν αβεβαιότητα ως προς την συνολική εικόνα των οικονομικών καταστάσεων.

Η σχετική διατύπωση της γνώμης του ελέγχου γίνεται ως εξής :

«Δεδομένης της σημαντικότητας των θεμάτων που μνημονεύονται στην προηγούμενη παράγραφο, αδυνατούμε να εκφέρουμε γνώμη επί των οικονομικών καταστάσεων

Αντίστοιχα, η σχετική διατύπωση του συμπεράσματος επισκόπησης γίνεται ως εξής :

«Δεδομένης της σημαντικότητας των θεμάτων που μνημονεύονται στην προηγούμενη παράγραφο, αδυνατούμε να εκφράσουμε συμπέρασμα επί της ενδιάμεσης οικονομικής πληροφόρησης».

Επισημαίνεται ότι διάχυτες επιπτώσεις επί των οικονομικών καταστάσεων είναι εκείνες που κατά την κρίση του ελεγκτή :

α) Δεν περιορίζονται σε συγκεκριμένα κονδύλια των οικονομικών καταστάσεων

β) Αν περιορίζονται σύμφωνα με το α), αντιπροσωπεύουν ένα σημαντικό τμήμα των οικονομικών καταστάσεων.

4.7 Παράγραφοι έμφασης θέματος και παράγραφοι άλλου θέματος στην έκθεση επί των οικονομικών καταστάσεων

Σε ορισμένες περιπτώσεις, ο ελεγκτής μπορεί να συμπεριλάβει στην έκθεση της παραγράφου επισήμανσης ειδικού θέματος, προκειμένου να επιστήξει την προσοχή των χρηστών σε θέμα θεμελιώδους σημασίας για την κατανόηση των οικονομικών καταστάσεων.

Στόχος του ελεγκτή

Ο στόχος του ελεγκτή είναι⁵:

⁵ ΔΠΕ 706 «Παράγραφοι έμφασης θέματος και παράγραφοι άλλου θέματος στην έκθεση του ανεξάρτητου ελεγκτή»

Έχοντας διαμορφώσει γνώμη επί των οικονομικών καταστάσεων, να επιστήσει την προσοχή των χρηστών, όταν κατά την κρίση του είναι απαραίτητο να το πράξει, μέσω πρόσθετης σαφούς γνωστοποίησης στην έκθεσή του, περί:

(α) Θέματος το οποίο, αν και έχει δεόντως παρουσιαστεί ή γνωστοποιηθεί στις οικονομικές καταστάσεις, είναι πάντως θεμελιώδους σημασίας για την κατανόηση των οικονομικών καταστάσεων από τους χρήστες, ή

(β) Οποιοδήποτε άλλου θέματος που είναι αναγκαίο για την κατανόηση από το τους χρήστες του ελέγχου, των ευθυνών του ελεγκτή ή της έκθεσης του ελεγκτή.

Παρακάτω αναλύονται οι απαιτήσεις σχετικά με την παράγραφο έμφασης θέματος και με την παράγραφο άλλου θέματος.

Συγκέντρωση επαρκών και κατάλληλων ελεγκτικών τεκμηρίων

Ο ελεγκτής πρέπει να περιλάβει παράγραφο έμφασης θέματος στην έκθεσή του, μόνο υπό την προϋπόθεση ότι έχει συγκεντρώσει επαρκή και κατάλληλα ελεγκτικά τεκμήρια που αποδεικνύουν ότι το θέμα δεν είναι ουσιωδώς εσφαλμένο στις οικονομικές καταστάσεις, ή ότι το νομοθετικό και κανονιστικό πλαίσιο έχει τηρηθεί από κάθε ουσιώδη πλευρά.

Αναφορά μόνο σε πληροφορίες που παρουσιάζονται ή γνωστοποιούνται στις οικονομικές καταστάσεις.

Η παράγραφος έμφασης θέματος πρέπει να αναφέρεται μόνο σε πληροφορίες που παρουσιάζονται ή γνωστοποιούνται στις οικονομικές καταστάσεις, καθώς η συμπερίληψη περισσότερων πληροφοριών σε μια παράγραφο έμφασης θέματος από αυτές που παρουσιάζονται, ή γνωστοποιούνται στις οικονομικές καταστάσεις μπορεί να υπονοεί ότι το θέμα δεν έχει παρουσιαστεί ή γνωστοποιηθεί κατάλληλα. Παραδείγματα περιστάσεων όπου ο ελεγκτής μπορεί να θεωρήσει απαραίτητο να περιλάβει παράγραφο έμφασης θέματος στην έκθεσή του είναι⁶ :

- Η αβεβαιότητα σχετικά με το αποτέλεσμα πολύ σημαντικής δικαστικής διένεξης, ή ρυθμιστικού μέτρου.
- Η πρόωμη εφαρμογή (όπου επιτρέπεται) νέου λογιστικού προτύπου (για παράδειγμα, νέου Διεθνούς Προτύπου Χρηματοοικονομικής Αναφοράς) που έχει διάχυτη επίπτωση στις οικονομικές καταστάσεις, πριν από τη ημερομηνία ισχύος του.

⁶ ΔΠΕ 706 «Παράγραφοι έμφασης θέματος και παράγραφοι άλλου θέματος στην έκθεση του ανεξάρτητου ελεγκτή»

- Σημαντική καταστροφή που είχε, ή εξακολουθεί να έχει, σοβαρή επίπτωση στην χρηματοοικονομική θέση του ελεγχόμενου φορέα.
- Νομοθετικές παρεμβάσεις σε προγράμματα, ή τον προϋπολογισμό.
- Αντιφατικοί νόμοι, κανονισμοί, οδηγίες με σημαντική επίδραση στον ελεγχόμενο φορέα.
- Απάτη ή ζημιές
- Σημαντικές συναλλαγές.
- Σημαντικές αδυναμίες εσωτερικών δικλίδων
- Αμφισβητούμενες επιχειρηματικές πρακτικές.
- Συναλλαγές που διεξάγονται χωρίς τη δέουσα προσοχή στην οικονομικότητα.
- Αναμορφώσεις που αφορούν την προηγούμενη περίοδο.
- Έλλειψη δημοσιονομικής βιωσιμότητας.
- Περιβαλλοντικά ζητήματα.
- Θέματα εταιρικής κοινωνικής ευθύνης.
- Θέματα ηθικής (π.χ. συμπεριφορά δημοσίων υπαλλήλων).
- Αναποτελεσματική και μη οικονομική χρήση των περιουσιακών στοιχείων του δημοσίου.

Σημειώνεται, ότι τα ανωτέρω παραδείγματα μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο της παραγράφου άλλων θεμάτων, όταν οι σχετικές πληροφορίες δεν παρουσιάζονται ή γνωστοποιούνται στις οικονομικές καταστάσεις.

Ο ελεγκτής μπορεί επίσης να θεωρήσει απαραίτητο να περιλάβει παράγραφο έμφασης θέματος στην έκθεσή του σχετικά με θέματα μη συμμόρφωσης με το ισχύον νομοθετικό και ρυθμιστικό πλαίσιο, τα οποία έχουν αποτυπωθεί/γνωστοποιηθεί με ακρίβεια στις οικονομικές καταστάσεις (π.χ. μη κανονική αξιοποίηση των δημόσιων πόρων).

Ωστόσο, παράγραφος έμφασης θέματος σχετική με θέματα μη συμμόρφωσης μπορεί να περιλαμβάνεται, μόνο όταν δεν υπάρχει υποχρέωση του ελεγκτή να εκφράσει ξεχωριστή γνώμη επί της συμμόρφωσης με το ισχύον νομοθετικό και ρυθμιστικό πλαίσιο

Παράγραφος άλλου θέματος

Όταν κατά την κρίση του ελεγκτή είναι απαραίτητο να γνωστοποιηθούν άλλα θέματα που δεν παρουσιάζονται /γνωστοποιούνται στις οικονομικές καταστάσεις και τα οποία κρίνονται σχετικά για την κατανόηση από τους χρήστες του ελέγχου, των ευθυνών του ελεγκτή ή της έκθεσης ελέγχου, αυτά μπορούν να περιληφθούν σε παράγραφο με τίτλο «Λοιπά θέματα», ή με άλλη κατάλληλη επικεφαλίδα. Η παράγραφος αυτή πρέπει να τίθεται

αμέσως μετά την παράγραφο της γνώμης του ελεγκτή, ή μετά την παράγραφο έμφασης θέματος εφόσον υφίσταται τέτοια και οφείλει να αντανakλά σαφώς ότι το θέμα στο οποίο αναφέρεται δεν απαιτείται να παρουσιασθεί/γνωστοποιηθεί στις οικονομικές καταστάσεις.

Στην παράγραφο αυτή δεν μπορούν να περιλαμβάνονται πληροφορίες που η νομοθεσία, οι κανονισμοί ή άλλα επαγγελματικά πρότυπα (π.χ. πρότυπα δεοντολογίας περί εμπιστευτικότητας πληροφοριών) απαγορεύουν στον ελεγκτή να τις γνωστοποιεί, ούτε πληροφορίες η παροχή των οποίων αποτελεί υποχρέωση της διοίκησης του ελεγχόμενου φορέα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΩΝ

5.1 Εισαγωγή

Στο παρόν κεφάλαιο αναλύονται τα μεγάλα εταιρικά σκάνδαλα που έχουν εμφανιστεί τις τελευταίες δεκαετίες στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία και έχουν έλθει να προσθέσουν μια νέα μορφή κινδύνου στο χρηματοοικονομικό σύστημα: την παραποίηση λογιστικών καταστάσεων. Το έντονα ανταγωνιστικό οικονομικό περιβάλλον σε συνδυασμό με τις πιέσεις που υφίστανται τα διοικητικά στελέχη των επιχειρήσεων να πετύχουν όλο και μεγαλύτερους στόχους ωθεί πολλές φορές στην αλλοίωση των λογιστικών καταστάσεων. Η παραποίηση λογιστικών καταστάσεων έχει κλονίσει την εμπιστοσύνη όλων των εμπλεκόμενων φορέων στη λειτουργία της αγοράς στις ΗΠΑ κυρίως, αλλά και στην Ευρώπη. Μεγάλα εταιρικά σκάνδαλα όπως Lucent, Xerox, Enron, Global Crossing, WorldCom, κόστισαν σε επενδυτές, πιστωτές, εργαζόμενους κ.ά. πάνω από 500 δισ. δολ. κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών. Ο Griffiths (1981) αναφέρει ότι η «Δημιουργική Λογιστική είναι το μεγαλύτερο κόλπο μετά το Δούρειο Ίππο».

Σε έρευνα του Berry (1987) όπου εξετάζει ποιες πληροφορίες ενδιαφέρουν τους τραπεζίτες να έχουν, ανεξάρτητα από το μέγεθος της εταιρείας, προκειμένου να αποφασίσουν για τη χορήγηση ενός δανείου ή όχι, το 91% απάντησε ότι μια από τις σημαντικότερες πληροφορίες είναι η ελεγκτική αναφορά την οποία μελετούν, μάλιστα, με ιδιαίτερη προσοχή.

Τα μεγάλα ωστόσο, εταιρικά σκάνδαλα έδειξαν ότι στην αλλοίωση των λογιστικών καταστάσεων δεν εμπλέκονται μόνο τα στελέχη διαφορετικού επιπέδου ιεραρχίας μέσα στην επιχείρηση και συνεργαζόμενοι χρηματοπιστωτικοί οίκοι, αλλά και οι ίδιες οι εταιρείες ελεγκτών όπου με τα λάθη και τις παραλήψεις δεν αξιολογούν πολλές φορές αποτελεσματικά την ακρίβεια και την καθαρότητα των λογιστικών καταστάσεων.

Το ελεγκτικό έργο στην ελληνική οικονομική σκηνή καταγράφεται με το νόμο (Π.Δ. 226/1992), όπου καθορίζει τον τρόπο με τον οποίο οι ελεγκτικές εταιρείες εξετάζουν το κατά πόσο οι ελεγχθέντες λογιστικές καταστάσεις εμφανίζουν «Ακριβοδίκαια» (fairly) την πραγματική οικονομική κατάσταση της επιχείρησης.

Αν και ο σκοπός της ελεγκτικής εργασίας έχει μετατοπιστεί σήμερα από τον εντοπισμό της απάτης στη διαπίστωση της ορθής διατύπωσης των λογιστικών εγγραφών, η ύπαρξη απάτης, δόλου και αμέλειας δεν μπορεί να μην κατέχουν κυρίαρχη θέση στην

ελεγκτική εργασία. Το Αμερικάνικο Ινστιτούτο Ορκωτών Λογιστών (American Institute of Certified Public Accountants – AICPA) στο πρότυπο Statement on Auditing Standards (SAS) 99, διαχωρίζει το λάθος που προέρχεται από αμέλεια από το λάθος που έχει ως στόχο την απάτη (Fraud) αναφέροντας ότι απάτη είναι «η σκόπιμη παράβλεψη ποσών ή παραποίηση στοιχείων στις οικονομικές καταστάσεις εταιριών».

Η απάτη μπορεί να διαπραχθεί από ένα ή περισσότερους εργαζόμενους οι οποίοι μπορεί να δρουν εν αγνοία της επιχείρησης για προσωπικό όφελος (υπεξαίρεση χρημάτων ή λοιπών περιουσιακών στοιχείων). Επίσης, η απάτη μπορεί να συμπραχθεί σε συνδυασμό μερικών από τους εργαζόμενους της επιχείρησης με τους εργαζόμενους μιας άλλης επιχείρησης που είναι προμηθευτές ή πελάτες.

Βέβαια, η απάτη μπορεί να διαπράττεται υπό την καθοδήγηση της διοίκησης, με την αλλοίωση των στοιχείων του ισολογισμού, με στόχο τη συγκάλυψη δυσμενών ή μη φανερών αποτελεσμάτων.

Τα στοιχεία του ισολογισμού μπορούν να υπερεκτιμώνται ή να υποεκτιμώνται ανάλογα κάθε φορά με το στόχο που θέλουν να επιτύχουν όπως, παροχή πίστωσης, επίτευξη εξαγοράς ή συγχώνευσης, πληρωμή ή μη μερισμάτων, μεταβολή της τιμής της μετοχής, δόλια πτώχευση, παραπλάνηση των ανταγωνιστών, φοροδιαφυγή κ.ά.

Οι απάτες τις περισσότερες φορές συνοδεύονται από πλαστά δικαιολογητικά (τιμολόγια, φορτωτικές, δελτία αποστολής, μισθοδοσίες, τραπεζικές συναλλαγές κ.ά.), νόθευση των λογιστικών βιβλίων με τη χρήση λογιστικών τεχνασμάτων (αριθμητικά λάθη, παράληψη μεταφοράς ποσών, μη λογιστικοποίηση δεδουλευμένων εσόδων ή εξόδων κ.ά.), αυξομείωση της απογραφής, ή συνεχούς αλλαγής λογιστικής μεθόδου αποτίμησης των αποθεμάτων, παρουσίαση αλλότριων περιουσιακών στοιχείων ως δικά τους, λογιστικοποίηση εικονικών πράξεων και εγγραφών. Το Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο Νο 240, που αναφέρεται στις παραποιήσεις και στα λάθη των λογιστικών καταστάσεων, ο όρος παραποίηση αναφέρεται ως η εκούσια, εσκεμμένη ενέργεια από ένα ή περισσότερα άτομα της διοίκησης, των εργαζομένων ή τρίτου μέρους που έχουν ως αποτέλεσμα τη ψεύτικη παρουσίαση (misrepresentation) των λογιστικών καταστάσεων. Γενικότερα, σε περιπτώσεις πτώχευσης επιχειρήσεων, ιδιαίτερα εξαιτίας του φαινομένου της παραποίησης, οι αντιδράσεις της κοινής γνώμης επικεντρώνονται όχι μόνο στα στελέχη της εταιρίας αλλά και στους ελεγκτές και στην αδυναμία εντοπισμού κάποιου λάθους ή απάτης.

Περίπτωση Enron⁷

Χαρακτηριστικό παράδειγμα έλλειψης γνώσεων σχετικά με οικονομικές ατασθαλίες, βρίσκουμε στην υπόθεση της Enron όπου η διεθνής ελεγκτική Arthur Andersen ήταν υπεύθυνη για τον οικονομικό έλεγχο της εταιρίας. Αυτή η υπόθεση έφερε στο φως την αδυναμία των διαδικασιών και των μεθόδων που χρησιμοποιούνται κατά τον έλεγχο.

Ιστορικά

Η Enron Corp σχηματίστηκε το 1985. Πριν την κατάρρευσή της το 2001, υπήρξε μια ηγέτιδα πολυεθνική εταιρία παραγωγής ενέργειας. Έδρευε στο Houston των Η.Π.Α. και εξειδικευόταν στην κατασκευή και διαχείριση μεγάλων ενεργειακών έργων, όπως εργοστάσια παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας και αγωγών φυσικού αερίου. Είχε επίσης ισχυρή παρουσία στον τομέα της εκμετάλλευσης κοιτασμάτων αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου. Μόνο στις Η.Π.Α. διαχειριζόταν ένα δίκτυο αγωγών μεταφοράς φυσικού αερίου μήκους περίπου 60.000 χλμ. το οποίο μετέφερε το 20% του φυσικού αερίου των Η.Π.Α. και έτσι η Enron θεωρούνταν ως η μεγαλύτερη εταιρία φυσικού αερίου στις ΗΠΑ. Το 1994, σύμφωνα με τη λίστα του περιοδικού Fortune, κατατάχθηκε 438η μεγαλύτερη επιχείρηση του κόσμου ενώ το 1995 είχε έσοδα άνω του 9,2 δις \$ και λειτουργικά κέρδη 944 εκατ. \$. Η Enron είχε διεθνοποιήσει τις δραστηριότητές της, όσον αφορά τον τομέα των μεγάλων ενεργειακών έργων, σε πάρα πολλές χώρες του κόσμου.

Όπως είναι φυσικό έκλεινε διακρατικές συμφωνίες με μεγάλα κράτη όπως η Ινδία, η Κίνα κ.λπ. Μάλιστα κατασκεύαζε το μεγαλύτερο αγωγό φυσικού αερίου στον κόσμο, στο Gasport της Ρωσίας. Η Enron χρησιμοποίησε τεχνικές δημιουργικής και επιθετικής λογιστικής, ακατάλληλες από τεχνικής άποψης, για να ωραιοποιήσει τις λογιστικές της καταστάσεις αποκρύπτοντας πληροφορίες για τα δανειακά της κεφάλαια. Κατάφερε δηλαδή να αποκρύπτει πληροφορίες σχετικά με τη χρηματοδότησή της μέσω Leasing και Factoring για να παρουσιάσει μια πιο κολακευτική εικόνα στις χρηματοοικονομικές της καταστάσεις και έτσι η μετοχή της να έχει μεγαλύτερη απήχηση στο επενδυτικό κοινό. Τον Αύγουστο του 2001 που το σκάνδαλο βγήκε στη φόρα τα γραφεία λογιστών της αναγκάστηκαν να πληρώσουν πρόστιμα εκατομμυρίων \$ για προσπάθεια παραπλάνησης των επενδυτών.

Η Enron δεν εξαπάτησε μόνο το επενδυτικό της κοινό. Εξαπάτησε ολόκληρο το θεσμό του Χρηματιστηρίου. Η περίπτωσή της όμως απέδειξε περίτρανα ότι: τα οικονομικά στοιχεία των επιχειρήσεων ενδέχεται να αλλοιωθούν και να μην ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα. Ο τύπος φυσικά δεν έλειπε από όλη αυτήν την ιστορία αφού πριν ξεσπάσει το σκάνδαλο συνεχώς ενίσχυε με δημοσιεύσεις τη χρηματιστηριακή αξία της μετοχής.

⁷ www.investopedia.com "Enron scandal"

Το σκάνδαλο Enron

Το σκάσιμο της φούσκας των εταιρειών dot com προκάλεσε ισχυρές αναταράξεις σε ολόκληρο τον κόσμο και, κυρίως, στις Ηνωμένες Πολιτείες. Από παντού ακούστηκαν οργισμένες φωνές, οι οποίες ζητούσαν την παραδειγματική τιμωρία των υπαιτιών. Η Enron μπορεί να ιδρύθηκε μόλις το 1985 αλλά μέσα σε ελάχιστο χρονικό διάστημα αναδείχθηκε σε ενεργειακό κολοσσό: από απόψεως χρηματιστηριακής κεφαλαιοποίησης, έγινε η έβδομη σε μέγεθος επιχείρηση των ΗΠΑ, φτάνοντας από απόψεως τζίρου στην 16η θέση παγκοσμίως. Οι "ειδικοί" αναλυτές και ο διεθνής τύπος την παρουσίαζαν εγκωμιαστικά ως το "νέο εταιρικό μοντέλο" και η χρηματιστηριακή της αξία αυξανόταν με εντυπωσιακό ρυθμό. Στην πράξη, η Enron έκανε κάτι σαν δημιουργική λογιστική: χρησιμοποιούσε πολλές εταιρείες-βιτρίνες, στις οποίες μετέφερε τα ελλείμματα και τα χρέη, ώστε να εμφανίζει διογκωμένα αποτελέσματα. Στόχος αυτής της -έμμεσης- παραποίησης των ισολογισμών της ήταν η αύξηση της ελκυστικότητας της μετοχής της, ώστε να "φουσκώσει" η χρηματιστηριακή αξία της εταιρείας.

Η απελευθέρωση της αγοράς πρόσφερε ένα ακόμη όπλο στην Enron, προκειμένου να διογκώσει τα κέρδη της με έναν απλούστατο τρόπο. Η εταιρεία, όντας ανεξέλεγκτη, άρχισε να διακόπτει συχνά την παροχή ρεύματος, με την δικαιολογία ότι δημιουργούνται προβλήματα παραγωγής και διανομής λόγω υπερκαταναλώσεως. Ως "λύση" στο -κατ' ουσία, ανύπαρκτο- πρόβλημα, η εταιρεία αύξησε την τιμή της κιλοβατώρας. Φυσικά, μετά την αύξηση δεν ξαναπαρουσιάστηκαν προβλήματα.

Συνένοχος ήταν και η εταιρεία που την ήλεγχε, η Arthur Andersen, μια εταιρεία αξιολόγησης η οποία είχε πελατειακή σχέση με την Enron και, συνεπώς, έδινε υψηλή βαθμολογία στην μετοχή της. Οι μικροεπενδυτές, εφησυχασμένοι τόσο από τα πιστοποιητικά της Andersen όσο και από τα εγκωμιαστικά σχόλια των οικονομικών αναλυτών, χύμηξαν στην μετοχή της εταιρείας, σπρώχνοντας την τιμή της σε δυσθεώρητα ύψη. Κι όσο η τιμή της μετοχής σκαρφάλωνε, τόσο αυξάνονταν και τα κολακευτικά δημοσιογραφικά σχόλια. Τελικά, η "φούσκα Enron" έσκασε στις 14 Σεπτεμβρίου 2001, τρεις ημέρες μετά το χτύπημα στους δίδυμους πύργους, οδηγώντας την εταιρεία σε χρεοκοπία. Μαζί της, έσβησε από τον χάρτη και η ελεγκτική της εταιρεία, η οποία πιάστηκε να έχει καταστρέψει πάνω από έναν τόνο έγγραφα που πιστοποιούσαν την υπόγεια διασύνδεσή της με την Enron. Και μαζί της, καταστράφηκαν και 4.000 εργαζόμενοι, οι οποίοι όχι μόνο έμειναν άνεργοι αλλά έχασαν και την περιουσία τους, μιας και μεγάλο τμήμα των αμοιβών τους αποτελείτο από μετοχές της εταιρείας που ξέμειναν στα χέρια τους επειδή, βάσει εσωτερικού κανονισμού, απαγορευόταν να τις πουλήσουν.

Η αποκάλυψη του σκανδάλου κατακρήμνισε την μετοχή της Enron στα 70 σεντς, ενώ στις αρχές του 2001 είχε σκαρφαλώσει στα 83 δολάρια. Αυτή η κατάρρευση οδήγησε στην απόγνωση και χιλιάδες εργαζόμενους και συνταξιούχους, επειδή είχαν επενδύσει τις συντάξεις τους (ή, έστω, το μεγαλύτερο μέρος τους) στην Enron: σχεδόν τα δύο τρίτα του χρηματιστηριακού ενεργητικού της εταιρείας είχαν αποκτηθεί από συνταξιοδοτικά και αμοιβαία κεφάλαια. Σημειώθηκε πως, οι μέτοχοι μετρούσαν ζημιές 68 ολόκληρων δισεκατομμυρίων. Η υπερασπιστική γραμμή των κατηγορουμένων επέμεινε μέχρι τέλους ότι η εταιρία ήταν υγιέστατη και η πτώση της οφειλόταν στον πανικό που δημιουργήθηκε στις αγορές. Όπως η "φούσκα dot com", έτσι και το "σκάνδαλο Enron" προσφέρει εξαιρετικής σπουδαιότητας συμπεράσματα για το πού οδηγεί η απελευθέρωση-ασυδοσία. Όμως, φαίνεται ότι το κυνήγι του κέρδους δεν έχει καμία σχέση με οποιαδήποτε σύνεση και κανένα πάθημα δεν γίνεται μάθημα μπροστά στο όνειρο του γρήγορου και εύκολου πλουτισμού.

Περίπτωση Parmalat⁸

Η Parmalat ιδρύθηκε την δεκαετία του 1960 στην Πάρμα της Ιταλίας και σύντομα έγινε παράδειγμα επιτυχίας, χάρη στην ευφυΐα του ιδρυτή της Καλλίστο Τάντσι και -κυρίως- στις επιδοτήσεις της E.O.K. Από το 1974, η εταιρεία απέκτησε διεθνή υπόσταση, δημιουργώντας θυγατρικές πρώτα στην Βραζιλία και κατόπιν στον Ισημερινό και την Βενεζουέλα. Παράλληλα, έφτιαξε εταιρείες σε χώρες που προσέφεραν φορολογικές διευκολύνσεις (Αυστρία, Ολλανδία, Μάλτα, Λουξεμβούργο, Νησιά Μαν κλπ) κι αργότερα έστησε εγκαταστάσεις σε κάθε λογής "φορολογικό παράδεισο" (Ολλανδικές Αντίλλες, Παρθένες Νήσοι, Νήσοι Κέυμαν κλπ). Μέσα σε ένα τέταρτο του αιώνα αναδείχθηκε σε ένα από τα πιο επιτυχημένα μοντέλα της φιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης.

Όταν το 1990 η Parmalat έμπαινε στο χρηματιστήριο, ήταν η έβδομη σε μέγεθος ιταλική βιομηχανία και κατείχε την πρώτη θέση παγκοσμίως στην αγορά γάλακτος μακράς διάρκειας. Είχε απλωθεί σε περισσότερες από 30 χώρες και απασχολούσε κάπου 37.000 εργαζομένους. Το 2002 ο τζίρος της ξεπέρασε τα 7,5 δισ. ευρώ, ποσό μεγαλύτερο από το ΑΕΠ χωρών όπως η Βολιβία, η Παραγουάη ή η Σενεγάλη. Η μετοχή της εταιρείας ένα από τα πιο σίγουρα χαρτιά στο χρηματιστήριο του Μιλάνου. Όλα καλά, λοιπόν, για την Parmalat μέχρι που ξημέρωσε η 11η Νοεμβρίου 2003 και οι ελεγκτές της εταιρείας άρχισαν να ψάχνουν μια περίεργη επένδυση 500 εκατ. ευρώ στην επενδυτική εταιρεία Epicurum, η οποία είχε την έδρα της στα Νησιά Κέυμαν. Η Standard & Poors το έλαβε υπόψη και υποβάθμισε αμέσως την μετοχή της εταιρείας.

⁸ www.econrises.org

Η επιτροπή κεφαλαιαγοράς αντέδρασε αμέσως και ζήτησε εξηγήσεις. Παράλληλα, κάλεσε την διοίκηση της εταιρείας να διευκρινίσει τον τρόπο με τον οποίο σχεδίαζε να αποπληρώσει τα χρέη της που έληγαν στο τέλος της χρονιάς. Η επέμβαση της επιτροπής αύξησε τις ανησυχίες των επενδυτών και επιτάχυνε την πτώση της μετοχής. Τον Δεκέμβριο, όταν το λογιστικό -και όχι μόνον- σκάνδαλο της ιταλικής Parmalat, της μεγαλύτερης εταιρείας γαλακτοκομικών προϊόντων της Ευρώπης, άρχισε να βλέπει το φως της δημοσιότητας, εύκολα κατέληγε κανείς στο συμπέρασμα ότι επρόκειτο για ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα της σκοτεινής πλευράς του επιχειρείν στην Ιταλία. Ωστόσο, όσο περισσότερες λεπτομέρειες αποκαλύπτονται, κυρίως σχετικώς με την εξαφάνιση δισεκατομμυρίων ευρώ από τα ταμεία του κολοσσού, τόσο καθίσταται σαφές ότι δεν πρόκειται για μία καθαρά ιταλική υπόθεση.

Στο επίκεντρο του σκανδάλου βρίσκεται μία επιστολή, που υποτίθεται ότι προερχόταν από την Bank of America, με την οποία η τράπεζα επιβεβαιώνει ότι η Bonlat, θυγατρική της Parmalat, με έδρα στις Νήσους Κέιμαν, είχε καταθέσει αξίας τεσσάρων δισεκατομμυρίων ευρώ στην αμερικανική τράπεζα. Ο Φάουστο Τόνα, πρώην γενικός οικονομικός διευθυντής της Parmalat, και ένας από τα δέκα άτομα -συμπεριλαμβανομένης της συζύγου του- υπό κράτηση σήμερα λόγω του σκανδάλου, έχει ήδη δηλώσει στις ανακριτικές αρχές ότι «ωφελήθηκε προσωπικά» με κεφάλαια, τα οποία ανήκαν σε θυγατρικές εταιρείες της Parmalat στο Λουξεμβούργο και αναφέρει ότι ο ιταλικός κολοσσός έπαιρνε «μίζες» από τον κολοσσό των συσκευασιών Tetra-Pak, κατηγορία την οποία αρνείται ο σουηδικός όμιλος. Τα προαναφερόμενα αποδεικνύουν όμως ότι το σκάνδαλο της Parmalat ίσως δεν είναι αποκλειστικά δικό της. Όπως συνέβη και με το συγκρίσιμο σκάνδαλο στην αμερικανική Enron, οι εισαγγελικές αρχές θέτουν στο μικροσκόπιο και τους ορκωτούς λογιστές, οι οποίοι ήλεγχαν και υπέγραφαν τους ισολογισμούς της Parmalat.

Οι ορκωτοί ελεγκτές λογιστές

Μέχρι το 1999, ήταν η Grant Thornton που είχε την ευθύνη ελέγχου των οικονομικών στοιχείων και βιβλίων του ιταλικού κολοσσού. Τα τελευταία χρόνια, και λόγω της απαίτησης που προβάλλεται από την ιταλική νομοθεσία για την εναλλαγή ορκωτών λογιστών στις επιχειρήσεις σε τακτά χρονικά διαστήματα, η Grant Thornton είχε αντικατασταθεί από την Deloitte & Touche, μία από τις τέσσερις μεγαλύτερες εταιρείες του κλάδου διεθνώς. Όμως, η εναλλαγή των ορκωτών λογιστών -πρακτική, η οποία νομοθετήθηκε και στις ΗΠΑ τον Ιούλιο

του 2002- φαίνεται ότι παρακάμφθηκε στην ουσία στην περίπτωση της Parmalat. Και αυτό, διότι η Grant Thornton συνέχισε να ελέγχει τη θυγατρική της Parmalat Bonlat, τουλάχιστον μέχρι την ώρα που η Bank of America ανακοίνωσε ότι το υποτιθέμενο έγγραφό της, η απόδειξη των καταθέσεων των 4 δισεκατομμυρίων ευρώ, ήταν πλαστό, και το κεφάλαιο - απλά, απλούστατα- ήταν ανύπαρκτο. Η «απώλεια» αυτού του κεφαλαίου λειτούργησε σαν χαλί, το οποίο τραβήχτηκε κάτω από τα πόδια της Parmalat.

Η Grant Thornton, η οποία στην ουσία αποτελεί ένα διεθνές δίκτυο εταιρειών ορκωτών λογιστών, «απέβαλε» από τις τάξεις της την εταιρεία μέλος του δικτύου της στην Ιταλία. Ορισμένα στελέχη της έχουν κληθεί από την Εισαγγελία να καταθέσουν, ενώ στις 8 Ιανουαρίου οι αρχές κάλεσαν και στελέχη της Deloitte ζητώντας εξηγήσεις για το δικό τους ρόλο στην υπόθεση.

Η διοίκηση παρουσιάστηκε ψύχραιμη και καθησυχαστική. Ανακοίνωσε ότι διαθέτει 3,95 δισ. ευρώ σε ρευστό, κατατεθειμένο στο υποκατάστημα της Bank of America των Νησιών Κέυμαν. Για να αποδείξει τον ισχυρισμό της, εμφάνισε έγγραφο της τράπεζας, το οποίο πιστοποιούσε την ύπαρξη του συγκεκριμένου ποσού. Η επιτροπή ησύχασε και μαζί της ηρέμησαν και οι επενδυτές.

Όμως, λίγες μέρες αργότερα, στις 19 Δεκεμβρίου, έσκασε βόμβα: με δημόσια κοινοποίηση, η Bank of America κατήγγειλε ότι το έγγραφο που είχε παρουσιάσει η Parmalat για τα 3,95 δισ. ευρώ ήταν πλαστό. Οι αρχές δεν δυσκολεύτηκαν να πιστοποιήσουν ότι το περίφημο έγγραφο δεν ήταν παρά ένα ερασιτεχνικά σκαναρισμένο παλιόχαρτο. Η μετοχή βούλιαξε αμέσως. Πάνω από 115.000 επενδυτές χάνουν τα λεφτά τους. Σύντομα αποκαλύπτεται ότι τα χρέη της Parmalat ξεπερνούν τα 14 δισ. Ευρώ. Χρέη που συγκαλύπτονταν επί χρόνια με τρόπο "α λα Engon": ένα περίπλοκο δίκτυο υπεράκτιων (offshore) εταιρειών, που η μια μπλεκόταν με την άλλη, φορτωνόταν χρέη και ζημιές, προκειμένου η μητρική εταιρεία να εμφανίζει διογκωμένο θετικό αποτέλεσμα ώστε να αυξάνει την χρηματιστηριακή της αξία.

Παρ' ότι η απάτη κρατούσε χρόνια και χρόνια, ο εντοπισμός της ήταν τόσο δύσκολος ώστε ακόμη και την παραμονή του ξεσπάσματος του σκανδάλου η Deutsche Bank απέκτησε το 5,1% των μετοχών της εταιρείας. Ακόμη και τα οικονομικά φύλλα που κυκλοφόρησαν το πρωί της ημέρας κατά την οποία ξέσπασε το σκάνδαλο, πρότειναν την αγορά μετοχών της Parmalat ως "strong buy" (ισχυρή αγορά).

Το σοκ ήταν τεράστιο. Μαζί με την διοίκηση της εταιρείας, κατηγορήθηκαν μεγάλες ελεγκτικές εταιρείες (όπως οι περίφημες Grant Thornton και Deloitte & Touche) αλλά και

μεγάλες τράπεζες (όπως η Citigroup, η Morgan Stanley, η Bank of America και η Deutsche Bank) για συμπαιγνεία και χειραγώγηση των επενδυτών. Η υπόθεση έφτασε στα δικαστήρια και η τελική απόφαση εκδόθηκε μόλις την άνοιξη του 2011. Ο Τάντσι καταδικάστηκε σε φυλάκιση 8 ετών αλλά το δικαστήριο απάλλαξε και τις 4 τράπεζες από κάθε κατηγορία.

Περίπτωση WorldCom⁹

Το χειρότερο που θα μπορούσε ποτέ να φαντασθεί η «κοινωνία των μετόχων» έγινε πραγματικότητα το τελευταίο 24ωρο στις Ηνωμένες Πολιτείες. Μέσα σε διάστημα λίγων μηνών ξέσπασε, αργά το βράδυ της Τρίτης, ένα δεύτερο λογιστικό σκάνδαλο, που έρχεται να κλονίσει τον θεμέλιο λίθο του αμερικανικού, και όχι μόνον, καπιταλιστικού συστήματος, ήτοι την έννοια της «εμπιστοσύνης».

Απ' ό,τι αποδεικνύεται όμως, μετά και την ομολογία της δεύτερης μεγαλύτερης εταιρείας υπεραστικών και διεθνών τηλεφωνικών συνδέσεων των ΗΠΑ, της WorldCom, ότι υπερέβαλε τις εισροές της κεφαλαίων κατά περισσότερα των 3,8 δισεκατομμυρίων δολαρίων τα πέντε τελευταία τρίμηνα -παραποιώντας τους ισολογισμούς της- ο μηχανισμός των λεγομένων «checks and balances», δηλαδή των αλληλοελέγχων και της διατήρησης των ισορροπιών ανάμεσα στη νομοθετική, την εκτελεστική και τη δικαστική εξουσία, που αποτελεί τον θεμέλιο λίθο του πολιτικού συστήματος των ΗΠΑ, δεν έχει εφαρμοσθεί με επιτυχία στο οικονομικό τους σύστημα. Ας αναφερθούμε όμως στην ειδησεογραφία και στην ανάλυση των γεγονότων.

Το χρονικό του σκανδάλου

Ένα από τα μεγαλύτερα λογιστικά σκάνδαλα στην επιχειρηματική ιστορία των Ηνωμένων Πολιτειών ξέσπασε αργά το βράδυ της Τρίτης, όταν η WorldCom παραδέχθηκε ότι ο εσωτερικός έλεγχος στην επιχείρηση αποκάλυψε την παραποίηση των αποτελεσμάτων της χρήσεως τα πέντε τελευταία τρίμηνα, με την κατά άνω των 3,8 δισεκατομμυρίων δολαρίων υπερβολή της κερδοφορίας της. Με το ξέσπασμα του σκανδάλου τίθεται υπό αμφισβήτηση η επιβίωση τόσο της Worldcom όσο και της MCI, του κολοσσού των υπεραστικών συνδέσεων στις ΗΠΑ, που εξαγόρασε η πρώτη το 1998. Η WorldCom, στις λογιστικές καταστάσεις της οποίας ήδη διενεργούνταν έρευνες από τις αμερικανικές αρχές, προσπαθούσε το τελευταίο διάστημα να αναδιαρθρώσει το ύψους 30 δισεκατομμυρίων δολαρίων χρέος της. Η δανειοληπτική ικανότητά της είχε υποβαθμισθεί στην κατώτερη δυνατόν κατηγορία μόλις τον περασμένο μήνα, ενώ πριν ακόμη από την αποκάλυψη του

⁹ www.theguardian.com, "Worldcom accounting scandal"

σκανδάλου, η χρηματιστηριακή αξία της εταιρείας είχε συρρικνωθεί από τις αρχές του έτους φέτος κατά 94%. Ειδικότερα, η αξία της εταιρείας είναι σήμερα κατώτερη του ενός δισεκατομμυρίου δολαρίων, ενώ τον Ιούνιο του 1999 είχε εκτοξευθεί στα 115,3 δισ. δολάρια, με την τιμή της μετοχής της να ανέρχεται τότε στα 62 δολάρια έναντι μόλις 26 σεντς χθες αναλυτές εκτιμούν ως εξαιρετικά πιθανή πλέον την κατάθεση αίτησης πτώχευσης εκ μέρους της WorldCom, η οποία θα ακολουθήσει έτσι τα χάρια της Enron και της Global Crossing, των δύο άλλων αμερικανικών κολοσσών με την ατυχή κατάληξη τους τελευταίους μήνες. Σε μια προσπάθεια να αντεπεξέλθει στα οικονομικά της προβλήματα, η WorldCom ανακοίνωσε αργά το βράδυ της Τρίτης ότι θα μειώσει το προσωπικό της κατά 17.000, ήτοι κατά το ένα πέμπτο. Η εταιρεία, η οποία ανέφερε αρχικώς κέρδη της τάξεως του 1,4 δισ. δολ. για το 2001 και των 130 εκατομμυρίων το πρώτο τρίμηνο του 2002, παραδέχεται τώρα ότι τις περιόδους αυτές ήταν ζημιογόνος, χωρίς να διευκρινίζει προς το παρόν στοιχεία και αριθμούς. Μαζί με την αποκάλυψη του λογιστικού σκανδάλου, η διοίκηση της WorldCom ανακοίνωσε και την απόλυση του γενικού οικονομικού διευθυντή της εταιρείας, Σκοτ Ντ. Σάλιβαν, ο οποίος χάρασσε και εφάρμοζε την τελευταία 7ετία περίπου, τη χρηματοεπενδυτική πολιτική της επιχείρησης, δημιουργώντας τις προϋποθέσεις που, μέσω εξαγορών και συγχωνεύσεων, την ανέδειξαν σε διεθνή κολοσσό. Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε για την παραποίηση των ισολογισμών αφορά την ένταξη ορισμένων δαπανών, όπως για τη συντήρηση των δικτύων, σε άλλες κατηγορίες, με το «βάπτισμά» τους σε «επενδύσεις», με αποτέλεσμα την απόκρυψη μέρους του λειτουργικού κόστους της εταιρείας. Ο κ. Εμπερς οφείλει στην εταιρεία περισσότερα από 366 εκατομμύρια δολάρια, ποσόν το οποίο είχε λάβει με τη μορφή προσωπικών δανείων και εγγυήσεων για τη λήψη δανεισμού από εναλλακτικές πηγές. Ιδιαίτερη εντύπωση δημιουργεί, εξάλλου, το γεγονός ότι μέχρι τον προηγούμενο μήνα η εταιρεία ορκωτών λογιστών και συμβούλων της WorldCom δεν ήταν άλλη από την Arthur Andersen, την ίδια δηλαδή εταιρεία που κάλυπτε και τις αντίστοιχες ανάγκες της Enron. Η Arthur Andersen εξέδωσε ανακοίνωση προχθές το βράδυ, αναφέροντας ότι ο οικονομικός διευθυντής της WorldCom δεν είχε ενημερώσει τα στελέχη της σχετικά με τις «λογιστικές πρακτικές» που ακολουθούσε. Από τον περασμένο μήνα, χρέη ορκωτών λογιστών εκτελεί για τη WorldCom η εταιρεία KPMG και όπως ανακοίνωσε, η εταιρεία τηλεπικοινωνιών ζητάει τώρα από την τελευταία να διενεργήσει συνολικούς ελέγχους των ισολογισμών της του 2001 και 2002. Πάντως, σε ανακοίνωση της αμερικανικής Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς, που δόθηκε στη δημοσιότητα, γίνεται λόγος για «λογιστικές ατασθαλίες πρωτοφανούς μεγέθους» σε ότι αφορά τη WorldCom.

Οι οικονομικές απώλειες που πραγματοποιήθηκαν από τα εταιρικά σκάνδαλα που έλαβαν χώρα παγκοσμίως (περιπτώσεις Enron, Parmalat, Worldcom) ήταν ιδιαίτερα μεγάλες

για όλα τα μέρη της αγοράς (επενδυτές, πιστωτές, εργαζόμενους, χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και κράτος). Οι απάτες που αποκαλύφθηκαν είχαν ως αποτέλεσμα να κλονιστούν οι μηχανισμοί τόσο της Λογιστικής επιστήμης όσο και της εταιρικής διακυβέρνησης. Επίσης κλονίστηκε η εμπιστοσύνη του επενδυτικού κοινού προς τις διοικήσεις των εταιρειών και ιδιαίτερα για την ακεραιότητα με την οποία δρουν τα διοικητικά στελέχη, όπως επίσης και για το πώς είναι δομημένο το σύστημα του εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου των εταιρειών και πώς αυτό λειτουργεί σύμφωνα με τις χρηματοοικονομικές αγορές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Ο έλεγχος είναι μια συστηματική διαδικασία αντικειμενικής απόκτησης και αξιολόγησης των λογαριασμών ή των οικονομικών αρχείων ενός κυβερνητικού, επιχειρηματικού ή άλλου φορέα. Ενώ ορισμένες επιχειρήσεις βασίζονται σε ελέγχους που διενεργούν οι εργαζόμενοι-αυτοί ονομάζονται εσωτερικοί έλεγχοι- άλλοι χρησιμοποιούν εξωτερικούς ή ανεξάρτητους ελεγκτές για να χειριστούν αυτό το καθήκον.

Ο πρωταρχικός στόχος του εξωτερικού ελέγχου είναι ο προσδιορισμός του βαθμού στον οποίο ο οργανισμός τηρεί τις πολιτικές, τις διαδικασίες και τις απαιτήσεις διαχείρισης. Ο ανεξάρτητος ή ο εξωτερικός ελεγκτής δεν είναι υπάλληλος της οργάνωσης. Ο ίδιος διενεργεί εξέταση με στόχο την έκδοση έκθεσης που περιέχει δήλωση σχετικά με τις οικονομικές καταστάσεις του πελάτη. Η πιστοποίηση των εξωτερικών ελέγχων αναφέρεται στην έκφραση γνώμης του ελεγκτή σχετικά με τις οικονομικές καταστάσεις μιας εταιρείας. Τυπικός ανεξάρτητος έλεγχος οδηγεί σε βεβαίωση σχετικά με τη δικαιοσύνη και την αξιοπιστία των δηλώσεων. Αυτό γνωστοποιείται στους υπαλλήλους της ελεγχόμενης οντότητας με τη μορφή γραπτής έκθεσης που συνοδεύει τις δηλώσεις (μερικές φορές μπορεί να ζητηθεί για προφορική παρουσίαση των ευρημάτων). Κατά τη διάρκεια μιας μελέτης ελέγχου, ο εξωτερικός ελεγκτής γίνεται επίσης καλά εξοικειωμένος με τις αρετές και τις αδυναμίες των λογιστικών διαδικασιών του πελάτη. Ως αποτέλεσμα, η τελική έκθεση του ελεγκτή προς τη διοίκηση περιλαμβάνει συχνά συστάσεις σχετικά με τις μεθοδολογίες βελτίωσης των εσωτερικών ελέγχων που εφαρμόζονται.

Οι εξωτερικοί έλεγχοι πρέπει να διεξάγονται από άτομο ή άτομα που διαθέτουν επαρκή τεχνική κατάρτιση και επάρκεια ως ελεγκτής. Ο ελεγκτής ή οι ελεγκτές διατηρούν πλήρη ανεξαρτησία σε όλα τα θέματα που σχετίζονται με την ανάθεση.

Ο ανεξάρτητος ελεγκτής ή οι ελεγκτές θα πρέπει να βεβαιώνουν ότι όλες οι πτυχές της εξέτασης και τη σύνταξη της έκθεσης ελέγχου πραγματοποιούνται με υψηλό επίπεδο επαγγελματισμού.

Τα πρότυπα επιτόπιας εργασίας παρέχουν βασικά πρότυπα σχεδιασμού που πρέπει να τηρούνται κατά τη διάρκεια των ελέγχων. Τα πρότυπα για την επιτόπια εργασία ορίζουν ότι:

Οι εργασίες πρέπει να σχεδιάζονται κατάλληλα και οι βοηθοί, εάν υπάρχουν, θα πρέπει να εποπτεύονται κατάλληλα.

Ο ανεξάρτητος ελεγκτής διεξάγει κατά κανόνα έλεγχο σύμφωνα με μια καθορισμένη διαδικασία με τρία βήματα: προγραμματισμό, συλλογή αποδεικτικών στοιχείων και έκδοση έκθεσης.

Κατά τον σχεδιασμό του ελέγχου, ο ελεγκτής αναπτύσσει ένα πρόγραμμα ελέγχου που προσδιορίζει και προγραμματίζει τις διαδικασίες ελέγχου που πρέπει να εκτελεστούν για τη συγκέντρωση των αποδεικτικών στοιχείων. Τα αποδεικτικά στοιχεία ελέγχου είναι η απόδειξη των αποδεικτικών στοιχείων που συγκεντρώθηκαν για τη στήριξη των πορισμάτων του ελέγχου. Οι διαδικασίες ελέγχου περιλαμβάνουν τις δραστηριότητες που αναλαμβάνει ο ελεγκτής για την απόκτηση των αποδεικτικών στοιχείων. Οι διαδικασίες συγκέντρωσης αποδεικτικών στοιχείων περιλαμβάνουν παρατήρηση, επιβεβαίωση, υπολογισμούς, ανάλυση, έρευνα, επιθεώρηση και σύγκριση. Ένα ίχνος ελέγχου είναι ένα χρονολογικό αρχείο οικονομικών γεγονότων ή συναλλαγών που έχουν βιώσει ένας οργανισμός. Η διαδρομή ελέγχου επιτρέπει σε έναν ελεγκτή να αξιολογήσει τα πλεονεκτήματα και τις αδυναμίες των εσωτερικών ελέγχων, των σχεδίων συστημάτων και των πολιτικών και διαδικασιών της εταιρείας.

Η έκθεση του ανεξάρτητου ελέγχου παρουσιάζει τις διαπιστώσεις του ανεξάρτητου ελεγκτή σχετικά με τις οικονομικές καταστάσεις της εταιρείας και το επίπεδο συμμόρφωσης με τις γενικά αποδεκτές λογιστικές αρχές. Έχει γίνει έλεγχος για να επιβεβαιωθεί ότι οι παραστάσεις κατά τη διάρκεια μιας περιόδου είναι συνεπείς. Μια δίκαιη παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων είναι γενικά κατανοητή από τους λογιστές για να αναφερθεί εάν οι λογιστικές αρχές που χρησιμοποιούνται στις δηλώσεις έχουν γενική αποδοχή. Αυτό περιλαμβάνει θέματα όπως: 1) οι λογιστικές αρχές είναι κατάλληλες υπό τις συγκεκριμένες περιστάσεις, 2) οι οικονομικές καταστάσεις προετοιμάζονται έτσι ώστε να μπορούν να χρησιμοποιηθούν, να κατανοηθούν και να ερμηνευθούν. 3) οι πληροφορίες που παρουσιάζονται στις οικονομικές καταστάσεις ταξινομούνται και συνοψίζονται με εύλογο τρόπο. και 4) οι οικονομικές καταστάσεις απεικονίζουν τα υποκείμενα γεγονότα και συναλλαγές κατά τρόπο που να παρουσιάζει ακριβή πορτραίτα των χρηματοοικονομικών πράξεων και των ταμειακών ροών εντός λογικών και πρακτικών ορίων.

Η ανίχνευση ενδεχόμενης δόλιας τήρησης και αναφοράς οικονομικών αρχείων αποτελεί μία από τις κεντρικές εξουσίες του εξωτερικού ελεγκτή.

Οι τυχαίες ανακρίβειες εντοπίζονται σχεδόν πάντα στους ελέγχους. Αλλά αυτά τα λάθη δεν πρέπει να συγχέονται με τη δόλια δραστηριότητα. Σφάλματα μπορεί να συμβούν ανά πάσα στιγμή, σε οποιοδήποτε μέρος με απρόβλεπτα αποτελέσματα οικονομικών καταστάσεων. Η απάτη, από την άλλη πλευρά, είναι σκόπιμη και είναι συχνά πιο δύσκολο να ανιχνευθεί παρά είναι σφάλματα. Μέρος της εργασίας ενός εξωτερικού ελεγκτή είναι να αναγνωρίζει πότε οι συνθήκες υποδεικνύουν πιθανούς υψηλότερους κινδύνους απάτης απέναντι σε εργαζόμενους ή διαχειριστές και, στη συνέχεια, αυξάνουν τον έλεγχο όλων των αρχείων ανάλογα.

Οι επιδράσεις του εξωτερικού ελέγχου στη πρόληψη της απάτης αποτέλεσαν και θα συνεχίζουν να αποτελούν αντικείμενο μελλοντικής έρευνας.

Τέλος, από την πλευρά των επιχειρήσεων, θα πρέπει να λαμβάνονται στην πρώτη θέση των στόχων τους τα θέματα ηθικής και δεοντολογίας. Όλα τα στελέχη των επιχειρήσεων ή τουλάχιστον οι διευθυντές, προϊστάμενοι και εν γένει ανώτατα και ανώτερα στελέχη της επιχείρησης απαιτείται να δεσμευτούν στις επιταγές των αρχών της εταιρικής διακυβέρνησης, στην ακεραιότητα και τις ηθικές αξίες ώστε να δημιουργηθεί ένα περιβάλλον ελέγχου ανθεκτικό στη διαφθορά και τον κίνδυνο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

- Γρηγοράκος Θ. (1989) «Γενικές Αρχές Ελεγκτικής», Έκδοση Σώματος Ορκωτών Λογιστών, Αθήνα
- Λουμιώτης Ι.Β. (2011) Πρόεδρος Επιστημονικού Συμβουλίου ΣΟΕΛ «1. Ελεγκτική και επαγγελματικές ικανότητες ελεγκτών 2. Διαχείριση κινδύνων και εσωτερικός έλεγχος», έκδοση 5^η, Αθήνα, ΙΕΣΟΕΛ
- Κατζάντσης Χ. (2006) Ελεγκτική & Εσωτερικός έλεγχος [σελ 483]
- Λαζαρίδης Γ. & Παπαδόπουλος Δ. (2005) «Χρηματοοικονομική Διοίκηση», Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας
- Νεγκάκης Ι.Χ. & Ταχυνάκης Δ.Π.(2013) «Σύγχρονα θέματα ελεγκτικής και εσωτερικού ελέγχου σύμφωνα με τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου», Αθήνα 2013, εκδόσεις Διπλογραφία
- Παπαδάτου Θ.(2005) «Εσωτερικός και Εξωτερικός Έλεγχος Ανωνύμων εταιρειών», Θεσσαλονίκη 2005, Εκδόσεις Σάκκουλα
- Τσακλάγκανος Α.(2005) « Ελεγκτική», Θεσσαλονίκη , εκδόσεις Αδελφών Κυριακίδη

Ξένη

- Bostick & Luchlfig (2007) “Understanding Risks Associated with the Legal and Regulatory Environment”
- DeAngelo (1982) “Auditor Independence , ‘Low Balling’ and Disclosure Regulation”. Journal of Accounting and Economics
- Edge (1991) “External auditor evaluation of the internal audit functions”, Accounting & Finance
- Rittenberg & Covalski (1999) “ Outsourcing the Internal Audit Function : The British Government Experience with Market Testing”,International Journal of Auditing
- Reinstein L & Covalski M. (1999) “The external Auditor’s Consideration of the Internal Audit Function”, Managerial Auditing Journal

- Salehi (2008) “Audit Expectation Gap in Auditor Responsibilities : Comparison between India and Iran” , International Journal of Business and Management

Ηλεκτρονικές Πηγές

- Αναγνώστου Σ. (2008) Φορολογικός Έλεγχος
- <http://www.soel.gr/el/>
- <http://www.elte.org.gr/index.php?lang=el>
- <https://www.ifac.org/>
- <https://www.taxheaven.gr/>
- ΔΠΕ 706«Παράγραφοι έμφασης θέματος και παράγραφοι άλλου θέματος στην έκθεση του ανεξάρτητου ελεγκτή».
- <https://www.elsyn.gr>
- <http://teddygr.blogspot.com>
- <http://andreaskoutoupis.blogspot.gr/>
- <http://www.sakkoulas.gr>
- <https://eclass.teiath.gr/>
- www.opengov.gr
- www.edel.gr
- <http://Europa.eu/documents/comm/greenpapers/pdf/>
- <https://www.professional-liability.gr>
- <https://www.karagiannislawfirm.gr>
- www.econrises.org
- www.theguardian.com
- www.investopedia.com